

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konsulipalvelulain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi konsulipalvelulakia. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön edustusta vailla oleville unionin kansalaisille kolmansissa maissa annettavaa konsuliviranomaisten suojelua koskeva direktiivi.

Konsulipalvelulaissa säädettäisiin direktiivin edellyttämällä tavalla nykyistä yksityiskohtaisemmin konsulipalvelun antamisesta edustusta vailla oleville Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille. Konsulipalvelua pyytävän henkilön tietoja voitaisiin tietyissä tilanteissa luovuttaa Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle salassapitoa koskevien säännösten estämättä direktiivin edellyttämällä tavalla.

Samassa yhteydessä konsulipalvelulakia tarkistetaan hätämatkustusasiakirjan myöntämistä koskevien edellytysten osalta ja konsulipalvelulakiin lisättäisiin säännös hätämatkustusasiakirjan myöntämisen edellytyksistä edustusta vailla oleville Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisille.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2018.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
PERUSTELUT	3
1 Nykytila.....	3
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
1.2 EU:n lainsäädäntö	5
1.3 Nykytilan arviointi	8
2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	9
2.1 Tavoitteet	9
2.2 Keskeiset ehdotukset.....	9
3 Esityksen vaikutukset.....	10
3.1. Taloudelliset vaikutukset	10
3.2 Esityksen yhteiskunnalliset vaikutukset.....	10
3.3 Vaikutukset Suomen ja muiden EU-maiden kansalaisten asemaan.....	11
3.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	11
4 Asian valmistelu.....	12
4.1 Valmisteluvaiheet.....	12
4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	12
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	13
1 Lakiehdotuksen perustelut	13
2 Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	21
3 Voimaantulo.....	22
4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	22
LAKIEHDOTUS	25
konsulipalvelulain muuttamisesta	25
LIITE	31
RINNAKKAISTEKSTI.....	31

PERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Keskeiset säännökset konsulipalvelujen antamisesta sisältyvät konsulipalvelulakiin (498/1999).

Konsulipalvelulaissa säädetään niistä palveluista, joita Suomen edustustot ja ulkoasiainministeriö voivat antaa konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 50/1980) 5 artiklan perusteella. Konsulipalvelulain mukaisia palveluja ovat muun muassa palvelut hädänalaisessa asemassa oleville, palvelut kriisitilanteissa, palvelut vapautensa menettäneelle ja syytetyille, palvelut kuolemantapauksessa, palvelut jäämistöasioissa, palvelut yksityistä henkilöä koskevien tietojen hankkimiseksi ulkomailta, palvelut lapsen palauttamiseksi (kansainväliset lapsikaappaukset) ja notaaripalvelut. Konsulipalvelulain mukaan konsulipalveluja ovat myös muussa lainsäädännössä Suomen edustustoille säädetty viranomaistehtävät kuten esimerkiksi isyyden tunnustamisen vastaanottaminen isyyslain (11/2015) mukaisesti sekä ulkomaalaislaissa (301/2004) edustustoille säädetty maahantuloon liittyvät tehtävät.

Konsulipalvelulain ja muun lainsäädännön mukaisia konsulipalveluita antavat suurlähetystöt, lähetystöt, pääkonsulaatit, konsulaatit, varakonsulaatit ja konsulitoimipaikat. Tasavallan presidentin asetuksella voidaan säätää, että jonkin edustuston konsulipalvelut tai osan niistä antaa toinen edustusto kuin se, joka muutoin olisi toimivaltainen palvelun antamaan. Palvelut hädänalaisessa asemassa oleville sekä muut vastaavat konsulipalvelut antaa kuitenkin se edustusto, jota kulloinkin kyseessä olevan tilanteen vakavuus ja kiireellisyys edellyttää. Konsulipalveluja voidaan antaa myös suoraan ulkoasiainministeriöstä.

Konsulipalvelulain 2 §:n 1 momentin mukaan konsulipalvelunsaajina voivat olla Suomen kansalaiset ja suomalaiset yhteisöt tai pysyvästi Suomessa asuvat ulkomaalaiset. Konsulipalvelulain 2 §:n 3 momentin mukaan erityisestä syystä konsulipalvelulaissa säädettyjä notaaripalveluja voidaan antaa myös muulle ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle sekä kriisipalveluja muulle ulkomaalaiselle. Konsulipalvelulain 2 §:n 4 momentin mukaan muussa lainsäädännössä edustuston tehtäväksi säädettyjä palveluja voidaan antaa myös ulkomaalaisille.

Konsulipalvelulain 2 §:n 2 momentin mukaan Pohjoismaiden kansalaisille annettavista palveluista määrätään Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan välillä tehdyn yhteistyösopimuksen (SopS 28/1962) 34 artiklassa.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 23 artiklan mukaan edustusta vaille oleva Euroopan unionin kansalainen on oikeutettu saamaan Euroopan unionin ulkopuolisesa kolmannessa maassa konsulisuojelua toiselta Euroopan unionin jäsenvaltion edustustolta samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omat kansalaiset. Konsulipalvelulain 2 §:ssä on todettu Euroopan unionin kansalaisen oikeudesta saada palveluja toisen jäsenvaltion viranomaisilta.

Euroopan unionin ulkosuhdehallinnon tekemän selvityksen (Collection of Worldwide Statistics on consular assistance given in third countries to unrepresented EU citizens, EEAS – INTCE.N.4) mukaan vuoden 2015 aikana kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden kolmannissa maissa sijaitsevilla edustustoilla annettiin yhteensä 616 tapauksessa konsulipalveluja edustusta vaille oleville Euroopan unionin kansalaisille. Kyseisenä vuonna suomalaiset ovat saaneet konsulipalveluja toisen Euroopan unionin jäsenvaltion edustustosta 17 tapauksessa,

kun taas vastaavasti Suomen edustustot ovat antaneet edustusta vailla oleville muille Euroopan unionin kansalaisille 32 tapauksessa konsulipalveluja. Näistä noin puolet on ollut hätämatkustusasiakirjojen myöntämistä koskevia asioita. Muut tapaukset ovat olleet lähinnä konsulipalvelujen antamista hädänalaisessa asemassa oleville sekä vapautensa menettäneille. Suomen edustustoissa konsulipalvelujen saajina vuonna 2015 on ollut muista Euroopan unionin valtioista eniten Latvian, Liettuan, Viron, Ruotsin, Tanskan sekä Unkarin kansalaisia.

Suomen edustustoissa on vuonna 2015 annettu konsulipalveluja yhteensä 23 435 tapauksessa ja vuonna 2016 yhteensä 23 405 tapauksessa. Tämän lisäksi konsulipalvelulain mukaista neuvontaa on annettu edustustoissa vuonna 2015 47 720 tapauksessa ja vuonna 2016 49 046 tapauksessa. Edustusta vailla oleville muiden Euroopan unionin kansalaisille annetut konsulipalvelut sisältyvät edellä mainittuihin lukuihin.

Euroopan komission laatiman selvityksen (SEK(2011) 1555 lopullinen) mukaan konsulisuoje-lun peruskäsitteitä koskevat näkökannat poikkeavat jäsenvaltioissa merkittävästi toisistaan. Jäsenvaltioilla ei ole yhteneväistä näkemystä myöskään siitä, milloin jäsenvaltion kansalaista on pidettävä edustusta vailla olevana. Tämä on johtanut epäyhtenäiseen käytäntöön konsulisuoje-lun antamisessa edustusta vailla oleville jäsenvaltion kansalaisille.

Joillakin Euroopan unionin jäsenvaltioilla on kahdenvälisiä konsuliasioden hoitoa koskevia edustautumissopimuksia. Suomi ei ole toistaiseksi tehnyt tällaisia sopimuksia muiden EU-maiden kanssa. Edustautumissopimuksista riippumatta edustusta vailla olevalla EU-kansalaisella on EU:n perussopimuksen mukaan oikeus kääntyä minkä tahansa läsnä olevan jäsenmaan edustuston puoleen. Euroopan ulkosuhdehallinto ei anna ainakaan toistaiseksi konsulipalveluja. Konsulipalvelujen antaminen kuuluu jäsenvaltioiden kansalliseen toimivaltaan.

Ulkoasiainministeriön tietoon on tullut yksittäistapauksia, joissa Suomen kansalainen ei ole saanut konsulipalveluja toisen jäsenvaltion edustustolta, vaikka siihen periaatteellinen oikeus on ollut. Tapaukset ovat olleet esimerkiksi hätämatkustusasiakirjan myöntämistä koskevia tapauksia. Kieltäytymisperusteena on ollut muun muassa se, ettei toisen EU-maan edustusto ole katsonut olevansa velvollinen antamaan konsulipalvelua Suomen kansalaiselle, vaikka Suomella ei kyseisessä maassa ole ollut edustustoa.

Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan välillä tehdyn yhteistyösopimuksen (Pohjoismaiden yhteistyösopimus) 34 artiklan perusteella sopimusmaan ulkoasiainhallinnossa Pohjoismaiden ulkopuolella toimivan virkamiehen on, siinä määrin kuin se on sopusoinnussa hänen virkatehtäviensä kanssa ja jos asemamaan taholta ei ole estettä, annettava apua myös muun Pohjoismaan kansalaiselle, jos tällä maalla ei ole edustustoa kysymyksessä olevalla paikkakunnalla. Sopimusmaiden välillä on hyväksytty ohjeet pohjoismaisesta konsulaarisesta yhteistyöstä, jotka koskevat 34 artiklan soveltamisessa noudatettavia pääperiaatteita.

Tämän Pohjoismaisen yhteistyösopimuksen soveltamisala on laajempi kuin konsulisuoje-ludirektiivin soveltamisala. Se kattaa myös avustamisen muun muassa kaupallisissa asioissa sekä jäämistöasioissa.

1.2 EU:n lainsäädäntö

Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT)

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 23 artiklan mukaan edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen on oikeutettu saamaan Euroopan unionin ulkopuolisessa kolmannessa maassa konsulisuojelua toiselta Euroopan unionin jäsenvaltion edustustolta samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omat kansalaiset. Konsulipalvelulain 2 §:ssä on todettu Euroopan unionin kansalaisen oikeudesta saada palveluja toisen jäsenvaltion viranomaisilta.

Konsulisuojeludirektiivi

Yhteensovittamis- ja yhteistyötoimenpiteistä edustusta vailla oleville unionin kansalaisille kolmansissa maissa annettavan konsuliviranomaisten suojelun helpottamiseksi ja päätöksen 95/553/EY kumoamisesta 20 päivänä huhtikuuta 2015 annettu neuvoston direktiivi (EU) 2015/637 (jäljempänä direktiivi) on pantava täytäntöön jäsenvaltioissa viimeistään 1.5.2018.

Direktiivissä määritellyn konsuliviranomaisten suojelun edustusta vailla oleville kansalaisille on direktiiviin mukaan sisällettävä avustaminen useissa tavanomaisissa tilanteissa, joissa jäsenvaltiot antavat konsuliviranomaisten suojelua omille kansalaisilleen kunkin yksittäisen tapauksen olosuhteiden mukaan. Direktiivin johdanto-osassa todetaan, että tarvittava suojelu riippuu aina tapauksesta. Direktiiviin soveltamisala ei rajoitu vain niihin tilanteisiin, jotka on mainittu direktiivissä, vaan tarvittava konsuliviranomaisen antama suojelu pitää arvioida aina tapauskohtaisesti.

Konsulisuojeludirektiivi on niin sanottu vähimmäisdirektiivi. Direktiivin 16 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön direktiivin säännöksiä suotuisampia säännöksiä tai säilyttää sellaiset, jos ne ovat sopusoinnussa direktiivin kanssa. Sama periaate todetaan myös direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa ja johdanto-osan 1 ja 5 kohdassa. Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan direktiivi ei koske jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välisiä konsulisuhteita.

Direktiivin keskeisin tavoite on varmistaa, että jäsenvaltiot antavat konsulipalveluja sellaiselle Euroopan unionin kansalaiselle, jonka omalla jäsenvaltiolla ei ole Euroopan unionin ulkopuolisessa kolmannessa maassa edustustoa, samoin edellytyksin kuin omille kansalaisilleen. Direktiivin johdanto-osan 5 kohdan mukaan direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden toimivaltaan määrätä omille kansalaisilleen annettavan suojelun ulottuvuudesta.

Direktiivillä selvennetään edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille annettavan konsulisuojelun sisältöä ja yksinkertaistetaan konsuliviranomaisten välistä yhteistyötä sekä jäsenvaltioiden välisiä rahoitusmenettelyjä. Direktiivissä säädetään myös konsulipalveluista aiheutuneiden kustannusten takaisinperinnästä konsulipalvelua saaneilta edustusta vailla olevilta Euroopan unionin kansalaisilta. Direktiivillä korvataan nykyinen EU:n kansalaisille annettava konsuliviranomaisten suojelusta tehty päätös 95/553/EY.

Direktiivin säännökset ovat 2 artiklan 1 kohdan mukaan konsulipalvelunsaajien hyväksi pakkotaviasiten, että jäsenvaltioiden suurlähetystöjen tai konsulaattien on annettava konsulipalveluja edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille samoin edellytyksin kuin omille kansalaisilleen. Sen sijaan direktiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat päättää siitä, sovelletaanko direktiiviä kunniakonsulien antamiin konsulipalveluihin.

Direktiivin mukaiset konsulipalvelun saajat

Direktiivin 4 artiklassa määritellään edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen ja direktiivin 6 artiklassa määritellään edustuksen puuttuminen. Edustusta vailla olevilla Euroopan unionin kansalaisilla tarkoitetaan kaikkia niitä jäsenvaltioiden kansalaisia, joilla ei 6 artiklassa säädetyn tavoin ole edustusta kolmannessa maassa.

Edustuksen puuttumisella tarkoitetaan sitä, että jäsenvaltiolla ei ole edustusta kolmannessa maassa, jos sillä ei ole kyseisessä maassa pysyvää suurlähetystä tai konsulaattia tai jos sillä ei ole siellä suurlähetystä, konsulaattia tai kunniakonsulia, joka pystyisi tietyssä tapauksessa tosiasiallisesti antamaan konsuliviranomaisen suojelua.

Direktiivin 5 artiklan mukaan edustusta vailla olevien Euroopan unionin kansalaisten perheenjäsenille annetaan konsulipalveluja samassa määrin ja samoin edellytyksin kuin sitä annettaisiin avustavan jäsenvaltion kansalaisten perheenjäsenille, jotka eivät ole Euroopan unionin kansalaisia avustavan maan kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaisesti. Direktiivin johdanto-osan 9 kohdan mukaan alaikäisiä lapsia koskevan avun osalta olisi lapsen etu otettava ensisijaisesti huomioon.

Direktiivin soveltamisala

Direktiivin 9 artiklassa on lueteltu ne avustusmuodot, jotka voivat sisältyä direktiivin 2 artiklassa tarkoitettuun konsuliviranomaisten antamaan suojeluun. Konsuliviranomaisen antamaan suojeluun voi sisältyä avustaminen muun muassa seuraavissa tilanteissa: pidätys tai vangitseminen, rikoksen uhriksi joutuminen, vakava onnettomuus tai vakava sairaus, kuolema, avustaminen tai kotiuttaminen hätätilanteessa sekä tarve hätämatkustusasiakirjoille.

Direktiivin johdanto-osan 14 kohdassa selitetään tarkemmin konsulisuojelun soveltamisalaa. Kohdan mukaan edustusta vailla oleville kansalaisille annettavan konsuliviranomaisten suojelun olisi sisällettävä avustaminen useissa tavanomaisissa tilanteissa, joissa jäsenvaltiot antavat konsuliviranomaisten suojelua omille kansalaisilleen kunkin yksittäisen tapauksen olosuhteiden mukaan. Johdanto-osassa kuitenkin todetaan, ettei konsuliviranomaisten antamaa suojelua tulisi rajoittaa niihin tilanteisiin, jotka on erityisesti mainittu direktiivissä, vaan tarvittava konsulisuoja riippuu aina tapauksesta.

Menettelyä koskeva sääntely

Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaan edustusta vailla olevat Euroopan unionin kansalaiset ovat oikeutettuja pyytämään suojelua minkä tahansa Euroopan unionin jäsenvaltion suurlähetystöstä tai konsulaatista. Artiklan toisen kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat myös sopia vastuunjakoja koskevista käytännön järjestelyistä konsulipalvelun antamiseksi. Tämä ei kuitenkaan saa rajoittaa edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen direktiivin mukaista oikeutta saada konsulipalvelua minkä tahansa jäsenvaltion suurlähetystöstä tai konsulaatista.

Direktiivin 3 ja 10 artikloissa säädetään konsulipalvelujen antamisessa noudatettavista yhteensovittamis- ja yhteistyötoimenpiteistä. Direktiivin 3 artiklassa säädetään jäsenvaltion viranomaisen velvollisuudesta siirtää konsulipalvelun antaminen sen jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse, mikäli kyseisen jäsenvaltion viranomainen sitä pyytää.

Direktiivin 10 artiklan 2 kohdassa säädetään jäsenvaltion viranomaisten velvollisuudesta olla yhteydessä sen jäsenvaltion viranomaiseen, jonka edustusta vailla oleva kansalainen hakee konsulipalvelua ja annettava sille kaikki käytettävissään olevat asiaa koskevat tiedot kuten

myös tiedot kyseessä olevan henkilön henkilöllisyydestä, mahdollisista konsulipalvelun kustannuksista sekä mahdollisista perheenjäsenistä, joille mahdollisesti on tarpeen antaa konsulipalvelua. Vastaavasti 10 artiklan 3 kohdassa säädetään sen jäsenvaltion viranomaisen, jonka kansalaiselle annetaan konsulipalveluja, velvollisuudesta antaa kaikki asiaan kuuluvat tiedot kyseisestä asiasta. Sen jäsenvaltion viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse, on vastuussa mahdollisesti tarvittavista yhteydenotoista perheenjäseniin tai muihin asiaan kuuluviin henkilöihin tai viranomaisiin.

Direktiivin 12 artiklassa säädetään edustustojen paikallisesta yhteistyöstä Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa. Direktiivin 13 artiklassa säädetään kriisivalmiudesta -ja yhteistyöstä.

Rahoitusmenettelyt

Direktiivin 14 ja 15 artikloissa säädetään rahoitusmenettelyistä. Direktiivin 14 artiklassa säädetään jäsenvaltioiden välisistä korvausvastuista silloin, kun konsulipalvelua on annettu edustusta vailla olevalle jäsenvaltion kansalaiselle sekä jäsenvaltioiden mahdollisuudesta periä konsulipalvelusta aiheutuneet kustannukset takaisin konsulipalvelun saajalta. Direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan edustusta vailla oleva jäsenvaltion kansalainen on sitouduttava maksamaan konsuliviranomaisen antaman suojelun kustannukset takaisin sille jäsenvaltiolle, jonka kansalainen hän on, samoin edellytyksin kuin avustavan jäsenvaltion kansalaiset. Direktiivin 14 artiklan 2 kohdan mukaan se jäsenvaltio, joka on antanut konsulisuojelua edustusta vailla olevalle jäsenvaltion kansalaiselle voi pyytää korvausta kustannuksista sen jäsenvaltion viranomaiselta, jonka kansalaista se on avustanut. Jäsenvaltion, jonka kansalainen edustusta vailla oleva henkilö on, on korvattava nämä kustannukset kohtuullisessa ajassa, joka on enintään 12 kuukautta. Jäsenvaltio, jonka kansalainen edustusta vailla oleva henkilö on, voi pyytää edustusta vailla olevaa kansalaista korvaamaan ne kustannukset, jotka jäsenvaltio on maksanut avustavalle jäsenvaltiolle. Direktiivin 14 artiklassa säädetään myös rahoitusmenettelyssä käytettävistä lomakemalleista, jotka ovat direktiivin liitteinä.

Direktiivin 15 artiklassa säädetään yksinkertaistetusta rahoitusmenettelystä kriisitilanteissa. Kriisitilanteissa ei edellytetäisi direktiivin liitteen mukaisen takaisinmaksusitoumuksen laatimista, eikä se olisi este kriisitilanteessa annetusta konsulipalvelusta aiheutuneiden kustannusten takaisinperimiselle siltä jäsenvaltiolta, jonka kansalaista on kriisitilanteessa avustettu. Direktiiviin 15 artiklan mukaan takaisinmaksusitoumuksen puute ei näissä tilanteissa myöskään estä sitä jäsenvaltiota, jonka kansalainen edustusta vailla oleva henkilö on, vaatimasta takaisinmaksua kyseiseltä edustusta vailla olevalta kansalaiselta kansallisten sääntöjen perusteella.

Konsulisuojeludirektiivin täytäntöönpano muissa EU-maissa

Konsulisuojeludirektiivi arvioidaan pantavaksi kansallisesti täytäntöön useimmissa jäsenvaltioissa keväällä 2018.

Yhteistyössä ja tietojenvaihdossa muiden Euroopan unionin valtioiden viranomaisten kanssa ei ole tullut esiin uusia ratkaisuja, jotka olisi Suomessa otettavissa käyttöön. Direktiivi on sanamuodoltaan verrattain yksityiskohtainen, mikä heijastuu täytäntöönpanoon.

1.3 Nykytilan arviointi

Nykyinen konsulipalvelulaki ei sinänsä ole ristiriidassa direktiivin kanssa, sillä konsulipalvelulaissa on otettu huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan 2 kohdan vaatimus edustusta vailla olevan jäsenvaltion kansalaisen yhdenvertaisesta kohtelusta.

Konsulisuojeludirektiivi sisältää kuitenkin aikaisempaa yksityiskohtaisempaa sääntelyä konsulipalvelujen antamisesta edustusta vailla oleville Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille sekä edustusta vaille oleville Euroopan unionin kansalaisille annettusta konsulipalvelusta aiheutuneiden kustannusten takaisinperinnästä. Direktiivin täytäntöönpano edellyttää näiltä osin täydentävää sääntelyä voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Edustusta vailla oleville Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille annettavan konsulipalvelujen määritelmä on täsmennettävä konsulipalvelulaissa. Suomen konsulipalvelulain mukaan konsulipalveluita ovat konsulipalvelulaissa ja muussa lainsäädännössä edustustoille säädetty viranomaistehtävät. Konsulipalvelujen käsite on Suomen lainsäädännössä laajempi kuin konsulisuojeludirektiivin tarkoittama konsulisuojelu, jonka tunnusmerkistöön kuuluu suojelun tarve. Tällaista suojelutarvetta ei ole Suomen lainsäädännön mukaisissa kaikissa konsulipalveluissa kuten esimerkiksi notaaripalveluissa. Tämän johdosta konsulipalvelulaissa on säädettävä erikseen niistä konsulipalveluista, joita annetaan edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille, ja jotka ovat konsulisuojeludirektiivin tarkoittamia konsulipalveluita. Lisäksi on otettava huomioon konsulisuojeludirektiivin edellyttämä tapauskohtainen harkinta. Edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille annettavia konsulipalveluja ei siten rajoiteta vain niihin tilanteisiin, jotka on erityisesti mainittu direktiivissä, vaan tapauskohtaisesti voidaan antaa myös muita konsulipalveluja edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille.

Konsulisuojeludirektiivillä kumotaan edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille annettavasta konsuliviranomaisten suojelusta tehty päätös (95/553/EY). Kyseisessä päätöksessä määrätään muun muassa konsulipalveluiden antamiseen liittyvistä perintä- ja takaisinmaksusymyksistä silloin, kun konsulipalveluja on annettu edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille. Kyseisen päätöksen kumoamisesta ei aiheudu muutoksia lainsäädäntöön, koska siitä ei Suomessa ole laintasoista sääntelyä.

Hätämatkustusasiakirjalla (Emergency Travel Document ETD) tarkoitetaan neuvostossa koontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 25. päivänä kesäkuuta 1996 tekemän päätöksen 96/409/YUTP mukaista tilapäistä matkustusasiakirjaa, jonka Euroopan unionin jäsenvaltion edustusto voi myöntää edustusta vailla olevalle toisen jäsenvaltion kansalaiselle. Konsulisuojeludirektiivissä hätämatkustusasiakirjan myöntäminen edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaisille on säädetty nimenomaisesti yhdeksi konsulisuojeludirektiivin mukaiseksi konsulisuojelun avustusmuodoksi. Konsulipalvelulain muutoksen yhteydessä konsulipalvelulakiin lisätään myös hätämatkustusasiakirjaa koskeva säännös.

Direktiivin johdanto-osan mukaan kukin jäsenvaltio voi päättää, sovelletaanko direktiiviä kunniakonsuleihin. Esityksen valmistelussa on päädytty siihen, ettei direktiivin soveltaminen Suomen kunniakonsuleihin olisi tarkoituksenmukaista, koska Suomen kunniakonsuleilla on suhteellisen rajalliset mahdollisuudet konsulipalvelujen antamiseen.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Esityksen pääasiallinen tavoite on konsulisuojeludirektiivin kansallisen täytäntöönpanon edellyttämien säännösmuutosten toteuttaminen konsulipalvelulaissa.

2.2 Keskeiset ehdotukset

Konsulipalvelulaissa säädettäisiin nykyistä yksityiskohtaisemmin menettelyistä, joita on noudatettava annettaessa konsulipalveluja edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille Euroopan unionin ulkopuolisissa valtioissa.

Konsulipalvelulain 2 §:n 2 momentissa määriteltäisiin edustusta vailla oleva Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen ja säädettäisiin heille annettavista konsulipalveluista. Nämä konsulipalvelut käsittäisivät yleiset neuvontapalvelut, palvelut hädänalaisessa asemassa oleville, palvelut kriisitilanteissa, palvelut vapautensa menettäneille ja syytetyille ja palvelut kuolemantapauksissa sekä oikeus saada hätämatkustusasiakirja tietyissä tilanteissa. Lisäksi edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille voitaisiin antaa myös muita vastaavia konsulipalveluja, jotka arvioitaisiin tapauskohtaisesti kunkin tapauksen osalta erikseen.

Konsulipalvelulaissa laajennettaisiin konsulipalveluita koskevien tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä siten, että salassa pidettäviä tietoja voitaisiin tietyissä tilanteissa luovuttaa Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle direktiivin edellyttämällä tavalla.

Konsulipalvelulaissa säädettäisiin ulkoasiainministeriölle oikeus periä takaisin konsulipalvelusta aiheutuneet kustannukset Suomen kansalaiselta tai Suomessa pysyvästi asuvalta ulkomaalaiselta silloin, kun toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomainen on antanut konsulipalveluja kyseisille henkilöille.

Samassa yhteydessä konsulipalvelulakiin lisätään säännökset hätämatkustusasiakirjasta perustuen neuvostossa kokoontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 25 päivänä kesäkuuta 1996 tekemään päätökseen (96/409/YUTP) hätämatkustusasiakirjan myöntämisestä.

3 Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Komissio on vuonna 2011 esittänyt arvion direktiivin voimaantulon taloudellisista vaikutuksista (SEK(2011)1555, lopullinen). Komissio on arvioinut jäsenvaltioille direktiivistä aiheutuneet kustannukset vähäisiksi.

Nykyisen konsulipalvelulain mukaan konsulipalveluista aiheutuneet kustannukset pyritään ensisijaisesti perimään vapaaehtoisesti. Mikäli vapaaehtoinen suoritus ei onnistu, peritään kustannukset ulosottoteitse konsulipalvelunsaajalta.

Konsulisuojeludirektiivin mukaan edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen avustamisesta aiheutuneet kulut voidaan periä takaisin siltä jäsenvaltiolta, jonka kansalaista on avustettu. Vastaavasti ulkoasiainhallinto on korvausvastuussa kuluista, jotka aiheutuvat silloin, kun toinen Euroopan unionin jäsenvaltio avustaa Suomen kansalaista tai Suomessa pysyvästi asuvaa ulkomaalaista. Konsulipalvelulakiin lisättävät takaisinperintää koskevat säännökset mahdollistavat ulkoasiainhallinnolle näiden kulujen takaisinperimisen konsulipalvelunsaajalta. Mikäli takaisinperintä konsulipalvelunsaajalta ei yksittäistapauksessa onnistuisi, tästä aiheutuva taloudellinen vahinko voidaan useimmissa tapauksissa arvioida vähäiseksi. Joissakin yksittäistapauksissa (kuten esimerkiksi panttivankitapauksissa) kustannukset voivat kuitenkin nousta merkittäviksi. Vuosien 2012–2016 aikana yhteensä 146 tapauksen osalta konsulipalveluista aiheutuneita kustannuksia ei ole saatu ulosottoteitse tapahtuvasta perinnästä huolimatta perittyä. Yleisin syy on ollut varattomuus. Taloudellinen vahinko on ollut yhteensä 80.400 euroa. Keskimääräisesti yhden konsulitapauksen osalta taloudellinen vahinko on ollut noin 550 euroa. Ulosottoteitse tapahtuvasta perinnästä huolimatta saamatta jääneiden saatavien määrän ei arvioida nousevan nykyisistä määristä direktiivin täytäntöönpanosta huolimatta.

Konsulipalvelulain muutoksen taloudelliset vaikutukset arvioidaan vähäisiksi.

3.2 Esityksen yhteiskunnalliset vaikutukset

Konsulisuojeludirektiivin täytäntöönpanolla Euroopan unionin jäsenvaltioissa tehostetaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden edustustojen yhteistyötä Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa. Konsulisuojeludirektiivin täytäntöönpanon myötä konsulisuojelun saatavuus ja tavoitettavuus paranisi jäsenvaltioiden edustustoissa. Konsulisuojeludirektiivin täytäntöönpano jäsenvaltioissa tehostaisi siten osaltaan myös suomalaisten konsulipalvelua niissä valtioissa, joissa Suomella ei ole omaa edustustoa, sillä suomalaisten olisi yksinkertaisempi tällöin käännyä toisen Euroopan unionin jäsenvaltion edustuston puoleen. Esityksen vaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon se, että jo nykyisinkin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 23 artiklan mukaan edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen on oikeutettu saamaan Euroopan unionin ulkopuolisessa kolmannessa maassa konsulisuojelua toiselta Euroopan unionin jäsenvaltion edustustolta samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omat kansalaiset. Tapauksia, joissa Suomen edustustot ovat antaneet konsulipalveluja edustusta vailla oleville Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille, ei ole tähän mennessä ollut paljon. Suomen edustustot ovat vuonna 2015 antaneet konsulipalveluja edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille yhteensä 32 tapauksessa, joista 14 tapauksessa kyseessä on ollut hätämatkustusasiakirjan myöntäminen. Tapausten määrän ei arvioida juurikaan kasvavan nykyisestä. Kokonaisuutena arvioiden konsulisuojeludirektiivin yhteiskunnallisten vaikutusten arvioidaan olevan positiivisia.

3.3 Vaikutukset Suomen ja muiden EU-maiden kansalaisten asemaan

Suomen edustustoverkkoa voidaan pitää suhteellisen kattavana, sillä konsulipalveluja tarjoavia Suomen edustustoja on noin 80 valtiossa. Valtaosa suomalaisten matkailusta ja muusta oleskelusta ulkomailla on suuntautunut niihin valtioihin, joissa Suomella on edustusto. Sen jälkeen, kun konsulisuojeludirektiivi on pantu täytäntöön muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa, helpottaa se jonkin verran yksittäisen suomalaisen tosiasiallisia mahdollisuuksia kääntyä toisen Euroopan unionin jäsenvaltion edustuston puoleen ja saada tarvitsemaansa konsulipalvelua valtiossa, jossa Suomella ei ole omaa edustustoa tai milloin lähimpään Suomen edustustoon kyseisessä valtiossa on niin pitkä matka, ettei suomalaisella tosiasiallisesti ole mahdollista kääntyä Suomen edustuston puoleen. Vastaavasti direktiivin täytäntöönpano helpottaa muiden edustusta vailla olevien jäsenvaltioiden kansalaisten kääntymistä Suomen edustustojen puoleen.

3.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Konsulipalvelulain muutos edistäisi yleistä tavoitetta tuottaa konsulipalveluja edustustoverkossa ja ulkoasiainministeriössä joustavasti, taloudellisesti ja tehokkaasti.

Sellaisia Euroopan unionin ulkopuolisia valtioita, jossa Suomi olisi ainoana Euroopan unionin jäsenvaltiona edustettuna, ei ole. Edustusta vailla olevat Euroopan unionin kansalaiset kolmansissa maissa ovat käytännössä hakeneet vähän konsulipalveluja Suomen edustustoilta. Lähes puolessa tapauksista on kyse ollut tilapäisestä matkustusasiakirjan myöntämisestä.

Konsulipalvelulakiin ehdotettavat yksityiskohtaiset menettelysäännökset selkeyttävät ja tehostavat edustustojen ja ulkoasiainministeriön konsulipalvelujen antamista edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille.

Konsulisuojeludirektiivin mukaisten menettelyjen yhdenmukaistaminen konsulisuojelun antamiseksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden edustustoissa saattaa jonkin verran vaikuttaa siihen, että edustusta vailla olevat Euroopan unionin kansalaiset kääntyvät aikaisempaa useammin toisen jäsenvaltion edustuston puoleen kolmansissa maissa tarvitessaan konsulisuojelua.

Myös konsulisuojeludirektiivin voimaantulosta johtuvan tiedottamisen seurauksena yleisen tietoisuuden lisääntyminen konsulisuojeludirektiivin mukaisista oikeuksista saattaa jonkin verran vaikuttaa siihen, että edustusta vailla olevat Euroopan unionin kansalaiset voisivat kääntyä useammin Suomen edustuston puoleen. On odotettavissa, että tulevaisuudessa eniten Suomen edustustojen puoleen kääntyy vastaisuudessaakin Baltian ja Pohjoismaiden kansalaiset.

Ehdotetusta konsulipalvelulain muutoksesta voidaan arvioida aiheutuvan jonkin verran hallinnollisen työn lisääntymistä erityisesti uusien menettelymuotojen käyttöönottovaiheessa. Konsulipalvelulain muutos edellyttää ulkoasiainhallinnon työntekijöiden koulutusta ja tiedottamista kansalaisille muun muassa edustustojen verkkosivuilla. Edustustojen työmäärää lisää myös uusien yhteensovittamis- ja yhteistyötoimenpiteiden, raportointivelvollisuuden sekä rahoitusmenettelyihin liittyvien uusien menettelytapojen käyttöönotto. Ulkoasiainhallinnolle aiheutuvan lisätyön ei kuitenkaan arvioida muodostuvan merkittäväksi. Direktiivi ei edellytä antamaan konsulipalveluja muilla kuin kansalliskielillä.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet

Konsulisuojeludirektiivi on valmisteltu neuvoston työryhmässä ja asiasta on annettu eduskunnalle selvitykset U 25/2012 vp sekä U-jatkokirjelmät UM2014-01346 sekä UM2015-00367.

Konsulipalvelulain muutosta koskeva esitys on valmisteltu ulkoasiainministeriössä. Valmistelussa on kuultu Suomen edustustojen edustajia Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksestä pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS), Helsingin kaupungin kaupunginkanslia, Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, Keskusrikospoliisi, Kriisinhallintakeskus (CMC), Länsi-Suomen maistraatti Pietarsaaren yksikkö, Maahanmuuttovirasto, Matkailun edistämiskeskus, Onnettomuustutkintakeskus, Poliisihallitus, Seismologian instituutti, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Vantaan kaupungin sosiaali- ja kriisipäivystys, Väestörekisterikeskus, Evankelis-luterilainen kirkko, Finanssialan keskusliitto ry, Finavia Oyj, Finnair Oyj, Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Kaapatut Lapset ry., Kirkkohallitus, Pelastakaa Lapset ry., Rajavartiolaitos, Suomen Hautaus-toimistojen Liitto ry., Suomen matkatoimistoalan liitto ry, Suomen Punainen Risti, Suomi-Seura ry ml. Ulkosuomalaisparlamentti, Tietosuojavaltuutettu, Trafi, Ulkoasiainhallinnon virkailijajyhdistys UHVV ry, Valtionkonttori, VisitFinland, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Vakuutus-entajien keskusliitto. Lisäksi Suomen edustustoilta pyydettiin lausuntoa.

Lausuntoja annettiin yhteensä 10. Lausunnon antajista 2 ilmoitti, ettei heillä ollut erityistä lausuttavaa. Lausunnonantajat suhtautuivat esitykseen pääosin myönteisesti.

Tietosuojavaltuutetun toimisto katsoi lausunnossaan, että esityksen tavoitteet ovat henkilötietolain 6 §:n tarkoittamalla tavalla asiallisesti perusteltuja rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Esityksestä myös ilmenee käsiteltävien henkilötietojen käyttötarkoitus ja muut eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa lausuntokäytännössään omaksumat lainsäätämisen vaatimukset. Pykäläkohtaisissa kommentteissa tietosuojavaltuutetun toimisto on todennut ehdotetun lain 5 §:n vastaavan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ja henkilötietolakia. Tietosuojavaltuutetun toimisto on todennut, että ehdotetussa lain 41 §:ssä säädetty rekisterinpitäjän velvoitteet vastaavat henkilötietolainsäädännön periaatteita. Samoin vastaanottajan oikeus ryhtyä keräämään ja käsittelemään henkilötietoja konsulipalvelutilanteissa on riittävän tarkasti määritelty esityksessä. Myös esityksen muut kohdat, joissa on käsitelty henkilötietojen siirtoa vastaavat henkilötietojen suojasta säädettyä. Tietosuojavaltuutetun toimistolla ei ollut huomautettavaa henkilötietojen suojan osalta.

Valtiokonttori on todennut lausunnossaan, että lakiehdotus toteutuessaan parantaisi Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisten turvaa näiden matkustaessa unionin ulkopuolisissa maissa ja pitää ehdotusta hyvin perusteltuna ja kannatettavana.

Maahanmuuttovirasto on lausunnossaan pitänyt tärkeänä sitä, ettei Suomen lainsäädännön mukaista konsulipalvelujen käsitettä oteta sellaisenaan pohjaksi uuden sääntelyn mukaisille konsulipalveluille, vaan osa palveluista rajattaisiin uuden sääntelyn ulkopuolelle. Maahanmuuttovirasto on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota ehdotetun lain 41 §:ssä säädettyyn tietojen luovutukseen ja katsonut, että tietojen luovuttaminen olisi sopusoinnussa ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) kanssa.

Kirkkohallitus on lausunnossaan pitänyt esitystä myönteisenä ja katsonut sen edesauttavan Euroopan unionin kansalaisten yhdenvertaista kohtelua.

Kaapatut lapset ry on lausunnossaan esittänyt, että konsulipalvelulain 11 §:ssä määriteltyihin hädänalaisissa asemassa oleviin lisättäisiin lapsikaappauksesta johtuva hädänalainen asema.

Suomen matkatoimistoalan liitto ry. esitti lausunnossaan, että Suomen kansalaisilta veloitettavien korvausten tulisi perustua Suomen kansalliseen lainsäädäntöön eikä heiltä tulisi periä suurempia kustannuksia kuin ulkoasiainministeriön asetuksessa ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksuista (377/2014) on säädetty. Mikäli avun antaneen valtion veloittamat kustannukset sen sijaan ovat asetuksessa säädettyjä pienemmät, tulisi veloituksen kuitenkin perustua todellisiin kustannuksiin. Suomen matkatoimistoalan liitto ry on esittänyt, että asia tulisi ilmetä 39 §:stä, jossa veloituserusteesta on säädetty.

Lausuntopalautteessa esitettyä ehdotusta siitä, että lapsikaappaus lisättäisiin yhdeksi syyksi hädänalaiseen asemaan, ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi. Palveluista lapsen palauttamiseksi eli lapsikaappaustapausten hoitamisesta on säännelty erikseen konsulipalvelulain 9 luvussa.

Direktiivin 14 artiklan 1 kohdassa on säädetty, että konsulipalvelun saajalta perittävä korvaus määräytyy avustavan jäsenvaltion aineellisen lainsäädännön perusteella. Direktiivin kansalliseen täytäntöönpanoon on velvoite. Ehdotetussa lain 39 a §:ssä säädetty konsulipalvelun saajan korvausvastuu rakentuisi kustannusvastaavuusperiaatteelle ja perustuisi siten tosiasiallisten konsulipalveluista aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen, jotka ulkoasiainministeriö on maksanut sille Euroopan unionin jäsenvaltiolle, joka on avustanut 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä. Ehdotetussa 39 a §:n 3 momentissa on säädetty siitä, jos korvauksen periminen olisi ilmeisen kohtuutonta, se voitaisiin jättää perimättä tai perittävää summaa voitaisiin alentaa. Ulkoasiainministeriölle on säädetty siten mahdollisuus esimerkiksi korvauksen määrän kohtuullistamiseen perittäessä korvausta konsulipalvelunsaajalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

2 §. *Konsulipalvelun saaja.* Pykälän 1 momenttia ei esitetä muutettavaksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edustusta vailla olevan Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisen oikeudesta saada konsulipalveluja. Momenttiin sisältyisi konsulisuojeludirektiivin mukainen määritelmä edustusta vailla olevasta Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisesta.

Euroopan unionin kansalaisen olisi katsottava olevan vailla edustusta Euroopan unionin ulkopuolisessa maassa, jos sillä jäsenvaltiolla, jonka kansalainen kyseinen henkilö on, ei ole siellä suurlähetystöä, konsulaattia tai kunniakonsulia. Euroopan unionin kansalaisten olisi myös katsottava olevan vailla edustusta, jos paikallisesti perustettu suurlähetystö, konsulaatti tai kunniakonsuli ei jostakin syystä pysty tietyssä tapauksessa antamaan suojelua, jota kyseinen henkilö muutoin olisi kansallisen lain tai käytännön mukaan oikeutettu saamaan. Arvioitaessa edustusta vailla oleminen myös edustuston saavutettavuus ja läheisyys olisi otettava huomioon. Esimerkiksi Euroopan unionin kansalaista, joka pyytää konsuliviranomaisten suojelua tai apua toisen jäsenvaltion suurlähetystöltä tai konsulaatilta, ei tulisi ohjata edelleen sen jäsenvaltion, jonka kansalainen hän on, suurlähetystöön, konsulaattiin tai kunniakonsulin luo, jos Euroopan unionin kansalaisen ei paikallisten olosuhteiden tai resurssien puutteen vuoksi ole mahdollista päästä turvallisesti oman kansallisvaltionsa edustustoon, eikä näiden ole mahdol-

lista saavuttaa häntä, sillä tavoin, että hänen olisi mahdollista saada direktiivin mukaista konsuliviranomaisten antamaa suojelua. Edustuksen puuttumisen käsitettä olisi tulkittava siten, että varmistetaan edustusta vailla olevien Euroopan unionin kansalaisten oikeus saada syrjimätöntä suojelua toisen jäsenvaltion suurlähetystöltä tai konsulaatilta ottaen huomioon kunkin tapauksen olosuhteet.

Euroopan unionin kansalaisten, joilla on useamman kuin yhden jäsenvaltion kansalaisuus, olisi katsottava olevan edustusta vailla, jos yhdelläkään niistä jäsenvaltioista, joiden kansalaisuus hänellä on, ei ole edustusta kyseisessä Euroopan unionin ulkopuolisessa maassa. Määritelmä vastaisi direktiivin 4 ja 6 artiklaa. Direktiivin tavoitteen toteuttamiseksi on pidetty tärkeänä, että Euroopan unionin jäsenvaltioissa kyseinen määritelmä on yhdenmukainen.. Edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille Euroopan unionin ulkopuolisissa valtioissa annettaisiin konsulipalvelulain 5 §:ssä tarkoitettua yleistä neuvontaa, 3–6 luvuissa tarkoitettuja palveluita sekä muita vastaavia konsulipalveluja samoin perustein kuin lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Lisäksi edustusta vailla olevalle Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisille voitaisiin lain 41 b §:ssä säädetyn mukaisesti myöntää hätämatkustusasiakirja tarvittaessa.

Direktiivin 9 artiklan mukaan edustusta vailla oleville kansalaisille annettavan konsuliviranomaisen suojelun olisi sisällettävä avustaminen useissa tavanomaisissa tilanteissa, joissa jäsenvaltiot antavat konsuliviranomaisen suojelua omille kansalaisilleen kunkin yksittäisen tapauksen olosuhteiden mukaan. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi pidätys tai vangitseminen, vakava onnettomuus tai vakava sairaus ja kuolema sekä hädänalaiseen asemaan joutuneiden avustaminen ja kotiuttaminen tai tilapäisen matkustusasiakirjojen myöntäminen. Tarvittava konsulipalvelu riippuu direktiivin mukaan aina tapauksesta eikä konsulipalvelua tule rajoittaa vain niihin tilanteisiin, jotka on mainittu direktiivissä.

Konsulipalvelulain 3–6 luvussa säädellään palveluista hädänalaisessa asemassa olevalle, palveluista kriisitilanteissa, palveluista vapautensa menettäneelle ja syytetyille sekä palveluista kuolemantapauksessa.

Konsulipalvelulain 7–10 luvuissa tarkoitettuja konsulipalveluja sekä muussa lainsäädännössä edustustoille säädettyjä tehtäviä ei lähtökohtaisesti ole pidettävä direktiivissä tarkoitettuna konsuliviranomaisten antamana suojeluna. Näissä palveluissa on kyse palveluista, joihin ei liity asianomaisen henkilön varsinaista suojelua, vaan kyseessä on Suomen viranomaisten antamista viranomaispalveluista kuten esimerkiksi notaari- ja osoitepalveluista.

Konsulisuojeludirektiivissä ilmaistun periaatteen mukaisesti edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille annettaisiin 3–6 luvussa tarkoitettujen palvelujen lisäksi myös muita vastaavia konsulipalveluja. Muut vastaavat konsulipalvelut arvioitaisiin kulloinkin kyseessä olevan tapauksen osalta erikseen tapauskohtaisesti. Pykälän 2 momentilla pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 2 artikla direktiivin yleisperiaatteesta sekä 9 artikla direktiivin mukaisista avustusmuodoista. Ehdotuksen mukainen muiden vastaavien konsulipalveluiden antaminen edustusta vailla oleville jäsenvaltion kansalaisille vastaisi direktiivin johdanto-osassa todettua tavoitetta siitä, ettei konsuliviranomaisten antamaa suojelua tulisi rajoittaa niihin tilanteisiin, jotka on erityisesti mainittu direktiivissä, koska tarvittava suojelu riippuu aina tapauksesta. Neuvonnan antamisesta ja hätämatkustusasiakirjan myöntämisestä säädettäisiin erikseen lain 5 §:ssä ja 41 b §:ssä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin Pohjoismaan kansalaisille annettavista palveluista. Momentti vastaisi sisällöltään nykyisessä 2 momentissa olevaa sääntelyä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin konsulipalvelujen antamisesta erityisestä syystä myös muulle ulkomaalaiselle. Muulla ulkomaalaisella tarkoitetaan myös muita ulkomaalaisia kuin edustusta vailla olevia Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisia. Momentti vastaisi sisällöltään nykyistä 3 momenttia.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin muussa lainsäädännössä edustustoille säädettyjen konsulipalvelujen antamisesta. Momentti vastaisi sisällöltään nykyistä 4 momenttia.

3 §. Henkilöllisyyden todistaminen. Pykälä olisi uusi. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi konsulipalveluja hakevan tunnistamisesta. Säännös koskisi kaikkia konsulipalvelujen hakijoita, joiden tulisi vaadittaessa esittää selvitys henkilöllisyydestään henkilötodistuksella tai muulla tähän verrattavalla luotettavalla tavalla. Mikäli konsulipalvelun hakijana on edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen, joka ei pysty esittämään voimassa olevaa passia tai henkilötodistusta, henkilöllisyys olisi mahdollista todentaa tarkistamalla asia sen jäsenvaltion diplomaatti- tai konsuliviranomaisilta, jonka kansalainen pyynnön esittäjä ilmoittaa olevansa. Edustusto tai ulkoasiainministeriö voi tarkistaa 4 luvun 15 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsenten henkilöllisyyden ja perhesuhteen olemassaolon myös sen jäsenvaltion diplomaatti- tai konsuliviranomaisilta, jonka kansalainen henkilöiden seurassa oleva Euroopan unionin kansalainen on.

Kaikkiin konsulipalveluihin henkilöllisyyden todentaminen ennen konsulipalvelun antamista ei välttämättä sovellu, koska konsulipalvelut käsittävät useita erityyppisiä palveluja kuten esimerkiksi neuvontaa. Edustusto tai ulkoasiainministeriö voisi konsulipalvelun antajana harkita edellyttäväkö konsulipalvelun antaminen henkilöllisyyden tunnistamista. Siltä osin kuin muussa lainsäädännössä on säädetty henkilöllisyyden tunnistamisesta noudatetaan konsulipalvelua hakevan tunnistamisessa asianomaista erityislainsäädäntöä. Pykälällä pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 8 artikla. Konsulisuojeludirektiivi on ns. vähimmäisdirektiivi eikä se vaikuta konsulipalvelun antamista koskeviin direktiiviä suotuisampiin kansallisiin säännöksiin. Tämän vuoksi henkilöllisyyden todentamista koskeva sääntely on mahdollista säätää harkinnanvaraiseksi.

5 §. Yleinen neuvonta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että yleistä neuvontaa voitaisiin antaa myös edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa. Pykälän muutoksella pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 2 artiklan 1 kohdasta johtuva yleisperiaate, jonka mukaan edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille annettavan konsulipalvelun olisi sisällettävä avustaminen useissa tavanomaisissa tilanteissa. Konsulipalvelulain mukaan neuvonta on ensisijainen palvelumuoto ennen muihin avustusmuotoihin ryhtymistä. Konsulisuojeludirektiivin tavoitteen toteuttamiseksi tulee myös konsulipalvelulain 5 §:n mukainen yleinen neuvonta sisällyttää niihin palveluihin, joita voidaan antaa edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille.

11 §. Häädänalaisessa asemassa oleva. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että palveluja häädänalaisessa asemassa oleville voitaisiin antaa lain 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Konsulipalvelulain 3 luvussa säädettyjen palvelujen saajina olisivat siten myös lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettut edustusta vailla olevat Euroopan unionin kansalaiset, jotka oleskelevat tilapäisesti Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa.

Palveluja häädänalaisessa asemassa olevalle voidaan antaa, jos henkilö oleskelee tilapäisesti ulkomailla. Tilapäisestä oleskelusta edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen osalta olisi lähinnä kysymys silloin, kun edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen asuinpaikka on muussa valtiossa kuin Suomessa ja kyseinen henkilö oleskelee tilapäisesti Eu-

roopan unionin ulkopuolisessa valtiossa, jossa hänellä ei lain 2 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla ole oman kansallisvaltionsa edustusta.

Ehdotetulla muutoksella pantaisiin täytäntöön direktiivin 9 artikla hädänalaisessa asemassa olevan edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen avustamisesta.

12 §. Hädänalaisessa asemassa olevan avustaminen. Pykälän 1 momentissa säädetään avustumuodoista, joita voidaan antaa lain 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalaisen voitaisiin kotiuttaa Suomen sijasta toiseen valtioon kuin Suomeen silloin, kun konsulipalvelua annetaan lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettulle edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 9 artiklassa säädettyt avustumuodot silloin, kun kyseessä on hädänalaisessa asemassa olevan Euroopan unionin kansalaisen avustaminen.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tilanteessa, jossa oikeudettoman vapaudenriiston kohteena olisi edustusta vailla oleva jäsenvaltion kansalainen, edustuston tai ulkoasiainministeriön olisi välitettävä tieto asiasta sen jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 10 artiklan 2 kohta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin yhteydenpidosta hädänalaisessa asemassa olevan konsulipalvelulain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettun henkilön lähiomaisiin. Kun kyseessä on hädänalaisessa asemassa oleva edustusta vailla oleva Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen, yhteydenpidosta avustettavan lähiomaisiin vastaa sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse. Säännös vastaisi konsulisuojeludirektiivin 10 artiklan 2 kohtaa.

13 §. Varojen välittäminen ja taloudellinen avustaminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan pykälässä tarkoitettua takaisinmaksusitoumusta koskevasta lomakkeesta voidaan säätää erikseen ulkoasiainministeriön asetuksella.

15 §. Henkilökohtainen turvallisuus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kriisitilanteissa konsulipalveluja voitaisiin antaa myös Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille.

Samassa yhteydessä pykälän sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan nykyistä käytäntöä. Ensisijaisesti kriisitilanteissa vastuuviranomaisina ovat paikalliset viranomaiset asianomaisessa maassa.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös lain 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden perheenjäsenien avustamista heidän kansalaisuudestaan riippumatta. Säännös vastaisi asiallisesti nykyisen lain 2 §:n 3 momenttia, jonka mukaisesti palveluja kriisitilanteissa voidaan antaa erityisestä syystä myös muulle ulkomaalaiselle. Konsulipalvelulain hallituksen esityksessä (HE 283/1998 vp) on todettu, että kohtuussyiden tulisi tällöin puoltaa ulkomaalaisen avustamista kuten esimerkiksi sen, että saman perheen jäsenistä osa on Suomen kansalaisia ja osa edustuston toimipiirin kansalaisia. Nimenomaisesti ulkomaalaisen perheenjäsenen avustamisesta kriisitilanteissa ei ole tähän mennessä säädetty. Ehdotettu säännös on tarkoitettu selvittämään lain 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden seurassa liikkuvien perheenjäsenten, jotka eivät ole Euroopan unionin kansalaisia, oikeutta saada konsulipalveluja kriisitilanteissa. Kyse olisi näissä tilanteissa ydinperheestä. Suomen kansalaisen ja Euroopan unionin kansalaisen perheenjäsen määräytyisi ulkomaalaislaissa (301/2004) säädetyn mukai-

sesti. Ulkomaalaislaissa on kaksi perheenjäsentä koskevaa määritelmää; Suomen kansalaisen perheenjäsenen määritelmä sekä Euroopan unionin kansalaisen perheenjäsenen määritelmä. Muutoksella pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 9 artikla. Avustaminen kriisitilanteissa sisältyy konsulisuojeludirektiivin 9 artiklan mukaisiin avustusmuotoihin. Lisäksi muutoksella pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 5 artikla, jossa säädetään edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen perheenjäsenille, jotka eivät itse ole Euroopan unionin kansalaisia, annettavista konsulipalveluista. Direktiivin 5 artiklan mukaan konsuliviranomaisten suojelua annetaan perheenjäsenille, jotka eivät itse ole unionin kansalaisia, mutta jotka liikkuvat edustusta vailla olevien kansalaisten seurassa kolmannessa maassa, samassa määrin ja samoin edellytyksin kuin sitä annettaisiin avustavan jäsenvaltion kansalaisten perheenjäsenille, jotka eivät itse ole unionin kansalaisia, kyseisen maan kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaisesti.

18 §. Yhteydenpito ja tiedon välittäminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdotettu 1 momentti vastaisi asiallisesti nykyisen lain 1 ja 2 momenttia. Yhteydenpitovelvollisuus koskee vain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden lähiomaisia. Yhteydenpidosta edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisten lähiomaisiin vastaa direktiivin mukaan sen jäsenvaltion viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin edustuston velvollisuudesta välittää tietoja kriisialueella olevasta edustusta vailla olevasta Euroopan unionin kansalaisesta sekä kriisitilanteen kehittymisestä sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse.

Muutoksella pantaisiin täytäntöön direktiivin 10 artiklan 2 kohdassa säädelty velvoite jäsenvaltioille olla yhteydessä sen jäsenvaltion viranomaiseen, jonka kansalaisesta on kyse.

Pykälän 3 momenttia ei esitetä muutettavaksi.

19 §. Vapautensa menettäneen välitön avustaminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että palveluja vapautensa menettäneelle annettaisiin lain 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Konsulipalvelulain 5 luvussa säädettyjen palvelujen saajina olisivat siten myös lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettut vapautensa menettäneet edustusta vailla olevat Euroopan unionin kansalaiset. Ehdotetulla muutoksella pantaisiin täytäntöön konsulisuojeludirektiivin 9 artiklan a kohta, jonka mukaan direktiivin mukaisena konsulisuojelun avustusmuotona ovat konsulipalvelut vangituille ja pidätetyille.

Pykälän 2 momentissa säädetään niistä konsulipalveluista, joita vapautensa menettäneelle voidaan antaa. Samassa yhteydessä momentin sanamuotoa täsmennettäisiin vastaamaan nykyistä käytäntöä siitä, että edustuston virkamies voi mahdollisuuksien mukaan vierailla vapautensa menettäneen luona. Tiedon välittämisestä vapauden menetyksestä vapautensa menettäneen henkilön lähiomaisille säädettäisiin 3 momentissa. Muutoin momentti vastaisi sisällöllisesti nykyisen lain 2 momenttia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin henkilön vapauden menetystä koskevan tiedon välittämisestä tämän lähiomaiselle. Tiedon välittäminen vapauden menettämisestä henkilön lähiomaisille koskisi vain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden lähiomaisia. Momentti vastaisi sisällöllisesti nykyisen lain 2 momentissa säädettyä tiedonvälittämistä lähiomaiselle. Konsulisuojeludirektiivin 10 artiklan 3 kohdan mukaan sen jäsenvaltion viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse, vastaa yhteydenotoista lähiomaisiin tai muihin henkilöihin, joita asia koskee.

23 §. Kuolemantapauksesta ilmoittaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin edustuston ilmoitusvelvollisuudesta silloin, kun se on saanut tiedon toimipiirissään kuolleesta 2 §:n 1 momentissa tarkoitettusta henkilöstä. Säännös vastaisi asiallisesti nykyistä 1 momenttia.

Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin tilanteesta, jolloin edustusto on saanut ilmoituksen toimipiirissään kuolleesta muualla kuin Suomessa asuvasta 2 §:n 2 momentissa tarkoitettusta henkilöstä. Edustuston saadessa ilmoituksen toimipiirissään kuolleesta muualla kuin Suomessa asuneesta edustusta vailla olevasta Euroopan unionin kansalaisesta, edustusto tai ulkoasiainministeriö ilmoittaisi kuolemantapauksesta sille Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka kansalainen vainaja on.

Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin tiedon välittämisestä vainajan lähiomaisille tai muulle läheiselle henkilölle silloin, kun on kyse lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettun henkilön kuolemantapauksesta. Konsulisuojeludirektiivin 10 artiklan 3 kohdan mukaan sen jäsenvaltion viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse, vastaa yhteydenotoista lähiomaisiin tai muihin henkilöihin, joita asia koskee.

Pykälään ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 9 artiklan d kohta, jonka mukaan yhtenä direktiivin mukaisena edustusta vailla oleville jäsenvaltion kansalaisille annettavana avustusmuotona on kuolemantapaukset.

24 §. Vainajan hautaaminen, tuhkaaminen ja kotiuttaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vainajan hautaamista, tuhkaamista ja kotiuttamista koskevista toimenpiteistä silloin, kun vainaja on lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö. Momentti vastaisi sisällöltään nykyisen lain 1 ja 2 momenttia. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa vainaja on edustusta vailla oleva Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen. Edustusto voisi tällöin ryhtyä toisen jäsenvaltion viranomaisen pyynnöstä toimenpiteisiin vainajan hautaamisen, tuhkaamisen tai toiseen valtioon kotiuttamisen järjestämiseksi. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin tilanteesta, jossa toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomainen ei edustuston ilmoituksesta huolimatta kohtuullisessa ajassa pyydä eikä ryhdy itse hoitamaan vainajan hautaamista, tuhkaamista tai kotiuttamista. Tällöin edustusto voisi ottaa yhteyttä paikalliseen viranomaiseen vainajan hautaamiseksi tai tuhkaamiseksi paikallisen käytännön mukaisesti.

Pykälään ehdotettavilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 9 artiklan d kohta, jonka mukaan yhtenä direktiivin mukaisena edustusta vailla oleville jäsenvaltion kansalaisille annettavana avustusmuotona on kuolemantapaukset.

39 a §. Korvausvastuu. Pykälä olisi uusi. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ulkoasiainministeriö voisi velvoittaa lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettun henkilön, joka on saanut konsulipalveluja toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta, korvaamaan ulkoasiainhallinnolle aiheutuneet kustannukset, mikäli Suomen ulkoasiainministeriö on direktiivin mukaisesti korvannut nämä kustannukset toisen jäsenvaltion viranomaiselle.

Korvausvastuu rakentuisi kustannusvastaavuusperiaatteelle ja perustuisi siten tosiasiallisten konsulipalveluista aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen, jotka ulkoasiainministeriö on maksanut sille Euroopan unionin jäsenvaltiolle, joka on avustanut 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä. Ulkoasiainministeriö voisi vaatia tällöin korvausta toisen jäsenvaltion viranomaiselle maksetuista kustannuksista konsulipalvelua saaneelta henkilöltä.

Pykälän 2 momentin mukaan ulkoasiainministeriön olisi päätöksellään vahvistettava korvauksen määrä. Päätös olisi annettava tiedoksi todisteellisesti lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle

henkilölle siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Pykälään ehdotettavilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 14 artiklan 2 kohta. Kyseisen artiklan mukaan Euroopan unionin jäsenvaltio, joka on korvannut toiselle Euroopan unionin jäsenvaltiolle sen kansalaiselle annetusta konsulipalvelusta aiheutuneet kustannukset, voi pyytää edustusta vailla olevaa Euroopan unionin kansalaista korvamaan takaisin nämä kustannukset.

Pykälän 3 momentin mukaan ulkoasiainministeriön korvauspäätös olisi suoraan ulosottokelpoinen ja voitaisiin periä siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään. Jos korvauksen periminen olisi ilmeisen kohtuutonta, se voidaan jättää perimättä tai perittävää summaa voidaan alentaa.

39 b §. *Edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen korvausvastuu.* Pykälä olisi uusi. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettävän siitä, että ulkoasiainministeriö tai edustusto voi velvoittaa edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen, joka pyytää konsulipalveluja Suomen edustustolta tai ulkoasiainministeriöltä, sitoutumaan takaisinmaksusitoumuksella maksamaan saamastaan konsulipalvelusta aiheutuvat kustannukset takaisin sille Euroopan unionin jäsenvaltiolle, jonka kansalainen hän on. Edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen sitoutuisi takaisinmaksuun samoin edellytyksin kuin lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetut henkilöt. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetusta takaisinmaksusitoumuksesta koskevasta lomakkeesta voitaisiin säätää erikseen ulkoasiainministeriön asetuksella. Takaisinmaksusitoumuksesta koskevasta lomakkeesta säädetään direktiivin 14 artiklan 2 ja 3 kohdassa. Direktiivin liitteenä on malli edellä mainitusta lomakkeesta (EUVL, L 106, 24.4.2015).

Pykälä ilmaisisi konsulisuojeludirektiivin mukaisen periaatteen siitä, että edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille on annettava taloudellista apua samoin edellytyksin kuin avustavan jäsenvaltion kansalaisille. Edustusta vailla olevaa kansalaista voidaan velvoittaa allekirjoittamaan takaisinmaksusitoumus konsulipalvelun antamisesta aiheutuvien kustannusten maksamisesta takaisin sille jäsenvaltiolle, jonka kansalainen hän on. Erityisten olosuhteiden vallitessa kriisitilanteissa ei takaisinmaksusitoumuksesta välttämättä edellytetä allekirjoittettavan, jos vallitsevat olosuhteet ovat sellaiset, ettei takaisinmaksusitoumuksen allekirjoittamista voida kohtuudella vaatia. Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 14 artiklan 1 kohta, jonka mukaan edustusta vailla oleva jäsenvaltion kansalainen sitoutuu direktiivin liitteessä I vahvistettua vakiolomaketta käyttäen maksamaan konsuliviranomaisten antaman suojelun kustannukset takaisin sille jäsenvaltiolle, jonka kansalainen hän on, samoin edellytyksin kuin avustavan jäsenvaltion kansalaiset.

Direktiivin 14 artiklan 2 kohdan mukaan ulkoasiainhallinnolle aiheutuneet kustannukset voitaisiin periä takaisin siltä Euroopan unionin jäsenvaltiolta, jonka kansalaista Suomen edustusto tai ulkoasiainministeriö on avustanut. Direktiivin 15 artiklan 1 kohdan mukaan kustannukset voitaisiin periä toiselta jäsenvaltiolta myös silloin, kun edustusta vailla oleva jäsenvaltion kansalainen ei kriisitilanteessa ole allekirjoittanut takaisinmaksusitoumusta. Tällöin ulkoasiainministeriö voisi pyytää kustannusten korvausta määräsuhteesta siten, että todellisten aiheutuneiden kustannusten koko määrä jaetaan avustettujen edustusta vailla olleiden Euroopan unionin kansalaisten lukumäärällä. Jos edustusta vailla olevalle vapautensa menettäneelle jäsenvaltion kansalaiselle annetusta konsulipalvelusta aiheutuu normaalien kustannusten lisäksi epätavallisen korkeita, mutta olennaisia ja perusteltuja kustannuksia, kuten esimerkiksi matka-, majoitus- tai käännöskustannuksia, ulkoasiainministeriö voisi pyytää myös tällaisten kustannusten korvausta sen jäsenvaltion viranomaiselta, jonka kansalaisesta on kyse.

Jäsenvaltioiden välisissä korvausasioissa käytetään korvauspyyntölomaketta, josta säädetään direktiivin 14 artiklan 2 ja 3 kohdassa. Direktiivin liitteenä on malli edellä mainitusta lomakkeesta (EUVL, L 106, 24.4.2015).

40 a §. Kuulemisvelvollisuus. Pykälä olisi uusi. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kuulemisvelvollisuudesta silloin, kun edustustolle tai ulkoasiainministeriölle ilmoitetaan edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen hätätilanteesta tai edustusta vailla oleva jäsenvaltion kansalainen pyytää konsulipalvelua Suomen edustustolta tai ulkoasiainministeriöltä. Edustustolla tai ulkoasiainministeriöllä olisi tällöin velvollisuus kuulla ennen konsulipalvelun antamiseen ryhtymistä sen jäsenvaltion ulkoasiainministeriötä, jonka edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen ilmoittaa olevansa. Kuuleminen olisi järjestettävä ennen konsulipalvelun antamista erittäin kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä tilanteesta, jossa kuuleminen ei olisi ollut mahdollista ennen konsulipalvelun antamista. Tällöin kuuleminen on toimitettava heti, kun se on asian vaatimien välitöiden ja kiireellisten toimenpiteiden jälkeen mahdollista.

Kuulemisen yhteydessä säädettävästä tietojenantovelvollisuudesta säädettäisiin lain 41 §:n 2 ja 3 momentissa. Jäsenvaltio, jonka kansalainen konsulipalvelun hakija on, voi kuulemisen yhteydessä pyytää siirtämään asian voidakseen itse antaa konsulipalvelua. Tapauksen siirtämisestä säädettäisiin erikseen ehdotetussa lain 40 b §:ssä. Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 10 artiklan 2 kohta kuulemisvelvollisuudesta.

40 b §. Siirtämisvelvollisuus. Pykälä olisi uusi. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi siitä, että edustuston on siirrettävä edustusta vailla olevan jäsenvaltion kansalaisen konsulipalvelua koskeva pyyntö tai asian käsittely sen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle käsiteltäväksi, jonka kansalainen konsulipalvelua hakeva henkilö on. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta lopettaa konsulipalvelun antaminen välittömästi, kun sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse, vahvistaa antavansa konsulipalvelua kyseessä olevalle edustusta vailla olevalle jäsenvaltion kansalaiselle. Ehdotetulla pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 3 artikla, jossa säädetään jäsenvaltion, jonka kansalainen edustusta vailla oleva henkilö on, oikeudesta pyytää sitä jäsenvaltiota, josta edustusta vailla oleva kansalainen hakee tai saa konsuliviranomaisten antamaa suojelua, siirtämään edustusta vailla olevan kansalaisen pyynnön tai asian itselleen.

41 §. Tietojen saaminen ja luovuttaminen. Pykälän 1 momenttia ei esitetä muutettavaksi. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edustuston ja ulkoasiainministeriön velvollisuudesta pyynnöstä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle silloin, kun ehdotetussa lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö hakee konsulipalvelua toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta. Pykälän 2 momentin mukaan edustuston olisi annettava kaikki tiedot, jotka ovat välttämättömiä konsulipalvelun antamiseksi sille Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, joka konsulipalvelua antaa. Ehdotetulla uudella 2 momentilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 10 artiklan 3 kohta tietojenantovelvollisuudesta.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi edustuston ja ulkoasiainministeriön tietojenantovelvollisuudesta silloin, kun ehdotetussa lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen hakee konsulipalvelua Suomen edustustolta tai ulkoasiainministeriöltä tai jos niille ilmoitetaan kyseisen henkilön hädänalaisesta asemasta. Edustuston tai ulkoasiainministeriön olisi tällöin salassapitosäännösten estämättä annettava kaikki tiedot, jotka ovat välttämättömiä kyseessä olevan konsulitapauksen hoidon kannalta sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kysymys. Ehdotetulla

uudella 3 momentilla pantaisiin täytäntöön direktiivin 10 artiklan 2 kohta tietojenantovelvollisuudesta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin edustuston tai ulkoasiainministeriön velvollisuudesta helpottaa lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilön ja hänen kansalaisuusvaltionsa viranomaisten välistä tiedonvaihtoa. Ehdotetulla uudella 4 momentilla pantaisiin täytäntöön 10 artiklan 2 kohdassa jäsenvaltioille säädetty velvollisuus helpottaa jäsenvaltioiden välistä tietojen vaihtoa.

41 a §. Yhteydenpito. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin yhteydenpitovelvollisuudesta silloin, kun toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomainen antaa konsulipalveluja lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Pykälän mukaan edustusto tai ulkoasiainministeriö olisi tällöin vastuussa tarvittavista yhteydenotoista lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön perheenjäseniin tai henkilöihin ja viranomaisiin, joita asia koskee. Vastaavasti edustuston tai ulkoasiainministeriön antaessa konsulipalveluja lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuille edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaisille, tarvittavasta yhteydenpidosta esimerkiksi kyseisen henkilön lähiomaisiin vastaisi sen jäsenvaltion viranomainen, jonka kansalainen edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen on. Pykälällä pantaisiin täytäntöön direktiivin 10 artiklan 3 kohta jonka mukaan jäsenvaltio, jonka kansalaisesta on kyse, on vastuussa mahdollisesti tarvittavista yhteydenotoista perheenjäseniin tai muihin henkilöihin tai viranomaisiin, joita asia koskee.

41 b §. Tilapäisen matkustusasiakirjan myöntäminen tietyissä tilanteissa. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin tilapäisen matkustusasiakirjan myöntämisestä tietyissä tilanteissa. Tilapäisellä matkustusasiakirjalla tarkoitetaan neuvostossa kokoontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 25 päivänä kesäkuuta 1996 tekemää päätöstä (96/409/YUTP) tilapäisen matkustusasiakirjan myöntämisestä. Edustusto voisi myöntää tilapäisen matkustusasiakirjoja edustusta vailla oleville Euroopan unionin kansalaisille Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa. Hätämatkustusasiakirja voitaisiin myöntää, jos hakija on Euroopan unionin jäsenvaltion kan salainen, jonka passi tai matkustusasiakirja on kadonnut, varastettu tai tuhoutunut tai tilapäisesti ei ole saatavilla ja asianomainen henkilö on 2 §:n 2 momentissa säädetyn mukaisesti edustusta vaille. Lisäksi myöntäminen edellyttää sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen hyväksymisen, jonka kansalaisesta on kyse. Pykälän 2 momentin mukaan ulkoasiainministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tilapäistä matkustusasiakirjaa koskevista lomakkeista joista on säädetty neuvostossa kokoontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 25 päivänä kesäkuuta 1996 tekemässä päätöksessä (96/409/YUTP) tilapäisen matkustusasiakirjan myöntämisestä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Konsulipalvelulakiin ehdotetun 13 §:n 3 momentin sekä 39 b §:n 2 momentin nojalla takaisinmaksusitoumusta koskevista lomakkeista voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä ulkoasiainministeriön asetuksella. Lisäksi lain 41 b §:n 2 momentin nojalla hätämatkustusasiakirjaa koskevista lomakkeista voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä asetuksella.

Lain 39 b §:n 2 momentin nojalla annettavat tarkemmat määräykset liittyvät direktiivin liitteinä säädettyyn lomakemalliin takaisinmaksusitoumuksesta. Lain 41 b §:n 2 momentin mukaiset lomakkeet liittyvät hätämatkustusasiakirjaa koskevaan neuvostossa kokoontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 25 päivänä kesäkuuta 1996 tekemään päätökseen (96/409/YUTP) tilapäisen matkustusasiakirjan myöntämisestä.

3 Voimaantulo

Laki konsulipalvelulain muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2018. Konsulisuojeludirektiivin kansallinen täytäntöönpano tulee tehdä viimeistään 1 päivänä toukokuuta 2018. Kansallisen täytäntöönpanon varhaisempi ajankohta jättää lisää aikaa ulkoasiainhallinnolle konsulipalvelulain muutokseen liittyvien alemmanasteisten määräysten antamisessa sekä edustustoille annettavalle ohjeistukselle ja koulutukselle.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Direktiivin ja ehdotettujen konsulipalvelulain muutosten sisällön kannalta merkityksellisiä ovat perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuutta koskeva sääntely, 10 §:n mukainen tietojen luovutusta koskeva sääntely sekä 80 §:n mukainen asetuksen antovaltuutusta koskeva sääntely.

Lakiehdotuksen suhde perustuslain 6 §:ään

Direktiivi on vähimmäisdirektiivi. Direktiivin 16 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön direktiivin säännöksiä suotuisampia säännöksiä tai säilyttää sellaiset, jos ne ovat sopusoinnussa direktiivin kanssa. Konsulipalvelulain muutos on tarpeen, jotta kaikki edustusta vailla olevat jäsenvaltioiden kansalaiset saavat yhdenvertaisesti direktiivissä tarkoitettuja konsulipalveluja. Direktiivillä yhdenmukaistetaan konsulipalveluita koskeva sääntely vain direktiivissä määriteltujen konsulipalvelujen osalta. Konsulipalvelulaissa määritelty konsulipalvelun käsite on laajempi kuin direktiivin mukainen konsulisuojelun käsite. Tämän vuoksi on mahdollista säilyttää konsulipalvelulaissa ja muussa lainsäädännössä sääntelyä niistä konsulipalveluista, jota ei anneta edustusta vailla oleville jäsenvaltion kansalaisille. Konsulipalvelulain 7 – 10 luvuissa tarkoitettut konsulipalvelut sekä muussa lainsäädännössä edustustoille säädetty konsulipalvelut ehdotetaan rajattavaksi konsulisuojeludirektiivin soveltamisen ulkopuolelle. Em. palveluissa on kyse Suomen viranomaisten antamista viranomaispalveluista eikä niihin liity varsinaista direktiivissä tarkoitettua suojelua. Konsulipalvelulain muutoksella toteutetaan direktiivin pääasiallinen tarkoitus siitä, että edustusta vailla oleva Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen saa direktiivissä tarkoitettuja konsulipalveluja samoin edellytyksin kuin konsulipalvelulain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettut henkilöt. Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää perustuslain 6 §:n kannalta hyväksyttävänä.

Lakiehdotuksen suhde perustuslain 10 §:ään:

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamis mahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PEVL 46/2016 vp, PeVL 17/2016 vp).

Konsulipalveluun liittyvien tietojen antamisen edellytyksistä toiselle Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle on säädetty ehdotetussa lain 41 §:n 2 ja 3 momentissa. Lisäksi tietojen antovelvollisuuteen liittyvää sääntelyä on myös ehdotetussa lain 12 §:ssä, 18 §:ssä, 23 §:ssä ja 40 a §:ssä. Tietojen antaminen on ehdotetussa lakimuutoksessa sidottu konsulipalvelun anta-

misen kannalta kaikkiin niihin tietoihin, jotka voidaan katsoa olevan välttämättömiä kulloinkin kyseessä olevan konsulitapausten hoitamisen kannalta.

Konsulisuojeludirektiivissä tarkoitetut edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle annettavat konsulipalvelut ovat konsulipalveluja, joissa henkilöllä on suojelutarve ulkomailla. Tällöin salassa pidettävien tietojen antaminen toiselle Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse tai joka antaa konsulipalveluja Suomen kansalaiselle tai Suomessa pysyvästi asuvalle henkilölle, on välttämätöntä, jotta konsulitapausta voidaan hoitaa ulkomailla. Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen voi olla välttämätöntä esimerkiksi henkilön heikentyneestä terveydentilasta johtuvaa kotiuttamista varten tai kriisitilanteissa esimerkiksi evakuoititilanteissa.

Tietojen antamisvelvollisuudesta toiselle Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle säädetään konsulisuojeludirektiivin 10 artiklan 2 ja 3 kohdassa. Direktiivi velvoittaa jäsenvaltioita antamaan direktiivissä säädetyn mukaisen tietojen antamista koskevan sääntelyn. Tietojen antamista koskevaa velvollisuutta Euroopan unionin jäsenvaltioiden viranomaisten välillä voidaan pitää välttämättömänä konsulisuojeludirektiivin tavoitteen toteutumisen kannalta. Konsulitapausten hoitamisessa sekä avustavan jäsenvaltion että sen jäsenvaltion, jonka kansalaista avustetaan, on tehtävä direktiivissä määriteltyä yhteistyötä, johon kuuluu tietojenvaihto kyseessä olevasta konsulitapauksesta. Ottaen huomioon konsulitapausten luonne voidaan tietojenluovutusta salassa pitosäännösten estämättä pitää konsulitapausten hoidon kannalta välttämättömänä. Konsulipalveluun liittyvien tietojen antamisvelvollisuus salassapitosäännösten estämättä on sidottu ehdotetussa lakimuutoksessa konsulipalvelun antamisen kannalta kaikkiin välttämättömiin tietoihin.

Ehdotettua sääntelyä voidaan siten pitää henkilötietojen suojaa koskevan perustuslain 10 §:n kannalta hyväksyttävänä.

Lakiehdotuksen suhde perustuslain 80 §:ään:

Ehdotettuun lakimuutokseen sisältyy valtuutus antaa ulkoasiainministeriön asetus, jossa säädettäisiin direktiivin liitteenä säädetyistä takaisinmaksusitoumuslomakkeista. Samassa yhteydessä ajanmukaistettaisiin myös kansallinen takaisinmaksusitoumusta koskeva lomake, josta säädettäisiin myös ulkoasiainministeriön asetuksella. Lisäksi ehdotettuun lakimuutokseen sisältyy valtuutus antaa ulkoasiainministeriön asetuksella tarkempia säännöksiä hätämatkustusasiakirjaa koskevista lomakkeista joista on säädetty neuvostossa kokoontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 25 päivänä kesäkuuta 1996 tekemässä päätöksessä (96/409/YUTP) tilapäisen matkustusasiakirjan myöntämisestä.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Laissa oleva perussäännös sitoo ja rajaa asetuksenantajan toimivaltaa.

Asetuksen antamista koskevan valtuuden tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu. Lisäksi perustuslaista johtuu, että valtuuden kattamat asiat on määriteltävä tarkasti laissa. Myös perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Esimerkiksi lausunnossa PeVL 10/2014 vp painotetaan tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimuksia. Samassa lausunnossa perustuslakivaliokunta toteaa vielä, että valtuudet ovat usein tarpeellisia Euroopan unionin runsaan ja yksityiskohtaisen lainsäädännön täytäntöönpanemiseksi.

Konsulipalvelulain mukainen valtuutus säätää ulkoasiainministeriön asetuksella takaisinmaksua koskevista lomakkeista on tarkkarajainen ja täsmällinen. Takaisinmaksua koskeva lomakemalli on direktiivin liitteenä (EUVL, L 106, 24.4.2015). Nykyisen käytännön mukaisesta kansallisesta takaisinmaksusitoumuksesta ei ole säädetty aikaisemmin. Yhtenäisyyden vuoksi on kuitenkin katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että myös kansallisesta takaisinmaksusitoumuksesta koskevasta lomakkeesta säädettäisiin ulkoasiainministeriön asetuksella. Myös konsulipalvelulain 41 b §:n 2 momentin mukaista valtuutusta säätää ulkoasiainministeriön asetuksella tarkempia säännöksiä hätämatkustusasiakirjaan liittyvistä lomakkeista on pidettävä tarkkarajaisena, sillä hätämatkustusasiakirjaan liittyvistä lomakkeista on säädetty yksityiskohtaisesti Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien 25 päivänä kesäkuuta 1996 tekemässä päätöksessä (96/409/YUTP) tilapäisen matkustusasiakirjan myöntämisestä tietyissä tilanteissa.

Ehdotettuun lakimuutokseen sisältyvät asetuksenantovaltuudet noudattavat perustuslain 80 §:n 1 momentin täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksia ja perustuslakivaliokunnan sitä koskevaa lausuntokäytäntöä (PeVL 56/2002 vp, PeVL 1/2004 vp).

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

konsulipalvelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan konsulipalvelulain (498/1999) 2, 5, 11, 12, 15, 18, 19, 23, 24 ja 41 §, sellaisena kuin niistä on 2 § laissa 970/2014, sekä

lisätään lakiin siitä lailla 204/2000 kumotun 3 §:n tilalle uusi 3 §, 13 §:ään uusi 4 momentti, sekä lakiin uusi 39 a, 39 b, 40 a, 40 b, 41 a ja 41 b § seuraavasti:

2 §

Konsulipalvelun saaja

Tämän lain mukaisia konsulipalveluja voidaan antaa suomalaiselle yhteisölle ja henkilölle, joka on Suomen kansalainen taikka sellainen Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen, jolla on oikeus tai jolle on myönnetty lupa oleskeluun tai työntekoon pysyvässä tai siihen verrattavassa tarkoituksessa Suomessa.

Euroopan unionin kansalaiselle, jonka kansalaisuusvaltiolla ei ole Euroopan unionin ulkopuolisessa maassa pysyvää suurlähetystöä, konsulaattia taikka sellaista suurlähetystöä, konsulaattia tai kunniakonsulia, joka pystyisi tietyssä tapauksessa tosiasiassa antamaan konsulipalveluja (edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen), voidaan antaa 3–6 luvussa tarkoitettuja konsulipalveluja sekä muita vastaavia konsulipalveluja. Lisäksi edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle voidaan tarvittaessa antaa 5 §:ssä tarkoitettua yleistä neuvontaa sekä myöntää 41 b §:ssä tarkoitettu hätämatkustusasiakirja.

Pohjoismaan kansalaiselle annettavista palveluista määrätään Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan välillä tehdyn yhteistyösopimuksen (SopS 28/1962) 34 artiklassa.

Jäljempänä 4 ja 10 luvussa tarkoitettuja konsulipalveluja voidaan antaa erityisestä syystä myös muulle ulkomaalaiselle. Ulkomaiselle yhteisölle voidaan erityisestä syystä antaa 10 luvussa tarkoitettuja konsulipalveluja.

Muussa lainsäädännössä edustustoille säädettyjä konsulipalveluja annetaan siten kuin niistä erikseen säädetään.

3 §

Henkilöllisyyden todistaminen

Konsulipalvelua hakevan tulee todistaa vaadittaessa henkilöllisyytensä henkilöllisyystodistuksen perusteella tai muulla tähän verrattavalla luotettavalla tavalla.

5 §

Yleinen neuvonta

Ulkoasiainministeriö ja edustustot antavat 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle ja yhteisölle sekä edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle mahdollisuuksien mukaan yleistä neuvontaa edustuston toimipiirin erityisolosuhteista sekä asioissa, jotka liittyvät etuja ja oikeuksia koskevien asioiden hoitamiseen vieraan valtion viranomaisessa.

11 §

Hädänalaisessa asemassa oleva

Tässä luvussa säädettyjä konsulipalveluja voidaan antaa sellaiselle tilapäisesti ulkomailla edustuston toimipiirissä oleskelevälle 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle ja edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle, jonka edustusto on todennut olevan hädänalaisessa asemassa sairauden, tapaturman, onnettomuuden, rikoksen kohteeksi joutumisen tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi.

12 §

Hädänalaisessa asemassa olevan avustaminen

Edustusto neuvoo ja avustaa hädänalaisessa asemassa olevaa tarpeen mukaan sairaanhoidon saamiseksi, Suomeen kotiuttamisen järjestämiseksi, oikeusavun saamiseksi, rikosilmoituksen tekemiseksi, sekä välttämättömän, tilanteen vaatiman muun avun saamiseksi. Edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen voidaan kotiuttaa toiseen valtioon kuin Suomeen.

Jos hädänalainen asema johtuu siitä, että henkilö on joutunut oikeudettoman vapaudenriiston kohteeksi, edustuston tai ulkoasiainministeriön tulee lisäksi välittää tieto asiasta toimivaltaiselle Suomen viranomaiselle tai sille Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse. Edustusto tai ulkoasiainministeriö avustaa tarpeen mukaan tietojen välittämisessä asiaa hoitavien viranomaisten ja oikeudettoman vapaudenriiston kohteeksi joutuneen välillä, sekä seuraa asian hoitamista asianomaisen valtion viranomaisessa.

Edustusto avustaa tarpeen mukaan yhteyden saamiseksi 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun hädänalaisessa asemassa olevan henkilön lähiomaiseen tai muuhun henkilöön sekä muussa välttämättömässä yhteydenpidossa.

13 §

Varojen välittäminen ja taloudellinen avustaminen

Ulkoasiainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä takaisinmaksitoumusta koskevasta lomakkeesta.

15 §

Henkilökohtainen turvallisuus

Suuronnettomuuden, luonnononnettomuuden, ympäristöonnettomuuden, sodan, sisällissodan tai muun kriisitilanteen sattuessa tai uhatessa edustusto tai ulkoasiainministeriö voi henkilökohtaisen turvallisuuden suojaamiseksi avustaa edustuston toimipiirissä oleskelevaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä ja edustusta vailla olevaa Euroopan unionin kansalaista sekä näiden seurassa liikkuvia perheenjäseniä kansalaisuudesta riippumatta.

18 §

Yhteydenpito ja tiedon välittäminen

Edustusto voi avustaa mahdollisuuksien mukaan kriisitilanteessa tai sen uhatessa välttämättömässä yhteydenpidossa 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön ja hänen kotimaassa olevan lähiomaisensa välillä sekä välittää tietoja ulkoasiainministeriölle kriisialueella olevista 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Edustusto voi välittää tietoja kriisialueella olevasta edustusta vailla olevasta Euroopan unionin kansalaisesta ja kriisitilanteen kehittymisestä sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse.

Ulkoasiainministeriö tai edustusto voi harkintansa mukaan tiedottaa tietylle alueelle matkustamista, siellä oleskelua tai alueelta poistumista koskevista olosuhteista.

19 §

Vapautensa menettäneen välitön avustaminen

Jos edustuston toimipiirissä rikoksesta epäiltynä pidätetty, vangittu tai muulla tavoin vapautensa menettänyt taikka vankeusrangaistusta suorittava 2 §:n 1 tai edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen (vapautensa menettänyt) pyytää, on edustuston viipymättä otettava yhteyttä häneen.

Vapautensa menettäneen pyynnöstä edustuston virkamies voi vierailla hänen luonaan mahdollisuuksien mukaan ja avustaa häntä tarpeen mukaan oikeusavustajan ja muun paikallisen lainsäädännön mukaisen oikeusavun sekä tulkin saamiseksi.

Vapautensa menettäneen 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön pyynnöstä ulkoasiainministeriö tai edustusto voi välittää tiedon vapauden menetyksestä hänen lähiomaiselleen tai muulle nimetylle henkilölle.

23 §

Kuolemantapauksesta ilmoittaminen

Jos edustusto on saanut ilmoituksen toimipiirissään kuolleesta 2 §:n 1 momentissa tarkoitusta henkilöstä, edustusto ilmoittaa kuolemantapauksesta ulkoasiainministeriölle.

Jos edustusto on saanut ilmoituksen toimipiirissään kuolleesta muualla kuin Suomessa asuneesta edustusta vailla olevasta Euroopan unionin kansalaisesta, edustusto ilmoittaa asiasta sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse.

Tieto 2 § 1 momentissa tarkoitetun henkilön kuolemantapauksesta välitetään myös vainajan lähiomaiselle tai muulle läheiselle henkilölle, jonka henkilöllisyys ja olinpaikka ovat kohtuudella selvitettävissä.

24 §

Vainajan hautaaminen, tuhkaaminen ja kotiuttaminen

Jos vainaja on 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, edustusto voi ryhtyä toimenpiteisiin vainajan hautaamisen, tuhkaamisen tai Suomeen kotiuttamisen järjestämiseksi lähiomaisen pyynnöstä. Jollei vainajan lähiomainen huolehdi vainajan hautaamisesta, tuhkaamisesta tai

Suomeen kotiuttamisesta, edustusto voi ottaa yhteyttä paikalliseen viranomaiseen vainajan hautaamiseksi tai tuhkaamiseksi paikallisen käytännön mukaisesti.

Jos vainaja on edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen, edustusto voi ryhtyä toimenpiteisiin vainajan hautaamisen, tuhkaamisen tai toiseen valtioon kotiuttamisen järjestämiseksi sen jäsenvaltion viranomaisen pyynnöstä, jonka kansalainen vainaja on.

Jos Euroopan unionin jäsenvaltion viranomainen, jonka kansalainen vainaja on, ei kohtuullisessa ajassa pyydä tai ryhdy itse hoitamaan vainajan hautaamista, tuhkaamista tai kotiuttamista, edustusto voi ottaa yhteyttä paikalliseen viranomaiseen vainajan hautaamiseksi tai tuhkaamiseksi paikallisen käytännön mukaisesti.

39 a §

Korvausvastuu

Ulkoasiainministeriö voi velvoittaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön, joka on saanut konsulipalvelua toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta, korvaamaan ulkoasiainhallinnolle konsulipalvelun antamisesta aiheutuneet kustannukset.

Ulkoasiainministeriön on päätöksellään vahvistettava korvauksen määrä. Päätös on annettava tiedoksi todisteellisella tiedoksiannolla. Todisteellisesta tiedoksiannosta säädetään hallintolain (434/2003) 60 §:ssä.

Korvauspäätös on suoraan ulosottokelpoinen. Saatavan perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetusta laissa (706/2007). Saatava voidaan kuitenkin jättää perimättä, jos maksuvelvollinen on varaton, tai perimättä jättämiseen on muu erityinen syy.

39 b §

Edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen korvausvastuu

Ulkoasiainministeriö tai edustusto voi velvoittaa edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen, joka pyytää konsulipalvelua, takaisinmaksusitoumuksella maksamaan konsulipalvelusta aiheutuvat kustannukset takaisin sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalainen hän on.

Ulkoasiainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä takaisinmaksusitoumusta koskevasta lomakkeesta.

40 a §

Kuulemisvelvollisuus

Ennen konsulipalvelun antamista edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle, edustuston tai ulkoasiainministeriön on kuultava sen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista, jonka kansalaisesta on kyse.

Jos edellä 1 momentissa tarkoitettu kuuleminen ei asian kiireellisyyden vuoksi ole mahdollista, on kuuleminen toimitettava heti, kun se on asian vaatimien välttämättömien ja kiireellisten toimenpiteiden jälkeen mahdollista.

40 b §

Siirtämisvelvollisuus

Ulkoasiainministeriön tai edustuston on siirrettävä edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen konsulipalvelun käsittely sille Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka kansalainen kyseinen henkilö on, jos kyseisen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen käsittelyn siirtämistä pyytää.

Ulkoasiainministeriön tai edustuston on lopetettava konsulipalvelun antaminen heti, kun sen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse, vahvistaa antavansa konsulipalvelua kyseessä olevalle henkilölle.

41 §

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä 37 ja 38 §:ssä säädetään tietojen saamisesta ja luovuttamisesta, ulkoasiainministeriöllä ja edustustolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tietoja muulta viranomaiselta, yhteisöltä tai henkilöltä ja luovuttaa tietoja Suomen tai vieraan valtion viranomaiselle tässä laissa tarkoitettujen konsulipalvelujen antamiseksi, kun se on välttämätöntä asianomaisen hengen, terveyden taikka fyysisen tai psyykkisen hyvinvoinnin kannalta.

Ulkoasiainministeriön ja edustuston on salassapitosäännösten estämättä annettava Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä tälle kaikki sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä konsulipalvelun antamiseksi 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle.

Jos edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen pyytää konsulipalvelua Suomen edustustolta, taikka edustustolle ilmoitetaan kyseisen henkilön hädänalaisesta asemasta, on ulkoasiainministeriön ja edustuston annettava salassapitosäännösten estämättä sille Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse, kaikki tiedot, jotka ovat välttämättömiä konsulipalvelun antamisen kannalta.

Edustuston ja ulkoasiainministeriön on helpotettava edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen ja hänen kansalaisuusvaltionsa viranomaisten välistä tiedonvaihtoa.

41 a §

Yhteydenpito

Toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antaessa konsulipalveluja 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle, edustusto tai ulkoasiainministeriö vastaa tarvittavista yhteydenotoista konsulipalvelunsaajan perheenjäseniin taikka muihin henkilöihin ja viranomaisiin, joita asia koskee.

41 b §

Hätämatkustusasiakirjan myöntäminen tietyissä tilanteissa

Edustusto voi myöntää hätämatkustusasiakirjan 2 §:n 2 momentissa tarkoitetulle edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle, jos tämän passi on kadonnut, varastettu tai tuhoutunut taikka tilapäisesti ei ole saatavilla. Lisäksi hätämatkustusasiakirjan myöntäminen edellyttää sen jäsenvaltion viranomaisen hyväksymisen, jonka kansalaisesta on kyse.

Ulkoasiainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hätämatkustusasiakirjaa koskevista lomakkeista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 2 päivänä marraskuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Ulkoasiainministeri Timo Soini

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan konsulipalvelulain (498/1999) 2, 5, 11, 12, 15, 18, 19, 23, 24 ja 41 §, sellaisena kuin niistä on 2 § laissa 970/2014, sekä lisätään lakiin siitä lailla 204/2000 kumotun 3 §:n tilalle uusi 3 §, 13 §:ään uusi 4 momentti, uusi 39 a, 39 b, 40 a, 40 b, 41 a ja 41 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Konsulipalvelun saaja

Konsulipalvelun saaja

Tämän lain mukaisia konsulipalveluja voidaan antaa suomalaiselle yhteisölle ja henkilölle, joka on Suomen kansalainen taikka sellainen Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen, jolla on oikeus tai jolle on myönnetty lupa oleskeluun tai tvönteeseen pysyvässä tai siihen verrattavassa tarkoituksessa Suomessa.

Pohjoismaan kansalaiselle annettavista palveluista määrätään Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan välillä tehdyn yhteistyösopimuksen (SopS 28/1962) 34 artiklassa. *Euroopan unionin kansalaisen oikeudesta saada palveluja toisen jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaisilta määrätään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan 2 kohdan c alakohdassa.*

Jäljempänä 4 ja 10 luvussa tarkoitettuja konsulipalveluja voidaan antaa erityisestä syystä myös muulle ulkomaalaiselle. Ulkomaiselle yhteisölle voidaan erityisestä syystä antaa 10 luvussa tarkoitettuja konsulipalveluja.

Muussa lainsäädännössä edustustoille säädettyjä konsulipalveluja annetaan siten kuin niistä erikseen säädetään.

Tämän lain mukaisia konsulipalveluja voidaan antaa suomalaiselle yhteisölle ja henkilölle, joka on Suomen kansalainen taikka sellainen Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen, jolla on oikeus tai jolle on myönnetty lupa oleskeluun tai tvönteeseen pysyvässä tai siihen verrattavassa tarkoituksessa Suomessa.

Euroopan unionin kansalaiselle, jonka kansalaisuusvaltiolla ei ole Euroopan unionin ulkopuolisessa maassa pysyvää suurlähetystystä, konsulaattia taikka sellaista suurlähetystystä, konsulaattia tai kunniakonsulia, joka pystyisi tiettyssä tapauksessa tosiasiassa antamaan konsulipalveluja (*edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen*), voidaan antaa 3–6 luvussa tarkoitettuja konsulipalveluja sekä muita vastaavia konsulipalveluja. Lisäksi edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle voidaan tarvittaessa antaa 5 §:ssä tarkoitettua yleistä neuvontaa sekä myöntää 41 b §:ssä tarkoitettu hätämatkustusasiakirja.

Pohjoismaan kansalaiselle annettavista palveluista määrätään Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan välillä tehdyn yhteistyösopimuksen (SopS 28/1962) 34 artiklassa.

Jäljempänä 4 ja 10 luvuissa tarkoitettuja konsulipalveluja voidaan antaa erityisestä syystä myös muulle ulkomaalaiselle. Ulkomaiselle yhteisölle voidaan erityisestä syystä antaa 10 luvussa tarkoitettuja konsulipalveluja.

Muussa lainsäädännössä edustustoille säädettyjä konsulipalveluja annetaan siten kuin niistä erikseen säädetään.

3 §

Henkilöllisyyden todistaminen

on kumottu L:lla 25.2.2000/204.

5 §

Yleinen neuvonta

Ulkoasiainministeriö ja edustustot antavat 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille ja yhteisöille mahdollisuuksien mukaan yleistä neuvontaa edustuston toimipiirin erityisolosuhteista sekä asioissa, jotka liittyvät etuja ja oikeuksia koskevien asioiden

11 §

Hädänalaisessa asemassa oleva

Tässä luvussa säädettyjä konsulipalveluja voidaan antaa sellaiselle tilapäisesti ulkomail-la edustuston toimipiirissä oleskelevalle 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle, jonka edustusto on todennut olevan hädänalaisessa asemassa sairauden, tapaturman, onnettomuuden, rikoksen kohteeksi joutumisen tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi.

12 §

Hädänalaisessa asemassa olevan avustaminen

Edustusto neuvoo ja avustaa hädänalaisessa asemassa olevaa tarpeen mukaan *yhteyden saamiseksi hänen lähiomaiseensa* tai muuhun henkilöön, sairaanhoidon saamiseksi, Suomeen kotiuttamisen järjestämiseksi, oikeusavun saamiseksi, rikosilmoituksen tekemiseksi sekä välttämättömän, tilanteen vaatiman muun avun saamiseksi.

Jos hädänalainen asema johtuu siitä, että henkilö on joutunut oikeudettoman vapaudenriiston kohteeksi, edustuston tulee lisäksi välittää tieto asiasta toimivaltaiselle viranomai-

3 §

Henkilöllisyyden todistaminen

Konsulipalvelua hakevan tulee todistaa vaadittaessa henkilöllisyytensä henkilöllisyydestodistuksen perusteella tai muulla tähän verrattavalla luotettavalla tavalla.

5 §

Yleinen neuvonta

Ulkoasiainministeriö ja edustustot antavat 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle ja yhteisölle sekä *edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle* mahdollisuuksien mukaan yleistä neuvontaa edustuston toimipiirin erityisolosuhteista sekä asioissa, jotka liittyvät etuja ja oikeuksia koskevien asioiden hoitamiseen vieraan valtion viranomaisessa.

11 §

Hädänalaisessa asemassa oleva

Tässä luvussa säädettyjä konsulipalveluja voidaan antaa sellaiselle tilapäisesti ulkomail-la edustuston toimipiirissä oleskelevalle 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle ja *edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle*, jonka edustusto on todennut olevan hädänalaisessa asemassa sairauden, tapaturman, onnettomuuden, rikoksen kohteeksi joutumisen tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi.

12 §

Hädänalaisessa asemassa olevan avustaminen

Edustusto neuvoo ja avustaa hädänalaisessa asemassa olevaa tarpeen mukaan sairaanhoidon saamiseksi, Suomeen kotiuttamisen järjestämiseksi, oikeusavun saamiseksi, rikosilmoituksen tekemiseksi, sekä välttämättömän, tilanteen vaatiman muun avun saamiseksi. *Edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen voidaan kotiuttaa toiseen valtioon kuin Suomeen.*

Jos hädänalainen asema johtuu siitä, että henkilö on joutunut oikeudettoman vapaudenriiston kohteeksi, edustuston *tai ulkoasiain-*

selle asianomaisessa valtiossa ja asianomaiselle Suomen viranomaiselle, avustaa tarpeen mukaan tietojen välittämisessä asiaa hoitavien viranomaisten ja oikeudettoman vapaudenriiston kohteeksi joutuneen välillä, avustaa välttämättömässä yhteydenpidossa asianomaisen ja hänen lähiomaisensa välillä sekä seurata asian hoitamista asianomaisen valtion viranomaisessa.

ministeriön tulee lisäksi välittää tieto asiasta toimivaltaiselle Suomen viranomaiselle tai sille Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse. Edustusto tai ulkoasiainministeriö avustaa tarpeen mukaan tietojen välittämisessä asiaa hoitavien viranomaisten ja oikeudettoman vapaudenriiston kohteeksi joutuneen välillä, sekä seuraa asian hoitamista asianomaisen valtion viranomaisessa.

Edustusto avustaa tarpeen mukaan yhteyden saamiseksi 2 §:n 1 momentissa tarkoitettun hädänalaisessa asemassa olevan henkilön lähiomaiseen tai muuhun henkilöön sekä muussa välttämättömässä yhteydenpidossa.

13 §

Varojen välittäminen ja taloudellinen avustaminen

13 §

Varojen välittäminen ja taloudellinen avustaminen

Ulkoasiainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä takaisinmaksitoumista koskevasta lomakkeesta.

15 §

Henkilökohtainen turvallisuus

Suuronnettomuuden, luonnononnettomuuden, ympäristöonnettomuuden, sodan, sisällissodan tai muun kriisitilanteen sattuessa tai uhatessa edustusto avustaa toimipiirissään oleskelevaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä hänen henkilökohtaisen turvallisuutensa suojaamiseksi.

15 §

Henkilökohtainen turvallisuus

Suuronnettomuuden, luonnononnettomuuden, ympäristöonnettomuuden, sodan, sisällissodan tai muun kriisitilanteen sattuessa tai uhatessa *edustusto tai ulkoasiainministeriö voi henkilökohtaisen turvallisuuden suojaamiseksi avustaa edustuston toimipiirissä oleskelevaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä ja edustusta vailla olevaa Euroopan unionin kansalaista sekä näiden seurassa liikkuvia perheenjäseniä kansalaisuudesta riippumatta.*

18 §

Yhteydenpito ja tiedon välittäminen

Edustusto avustaa mahdollisuuksien mukaan kriisitilanteessa tai sen uhatessa välttämättömässä yhteydenpidossa asianomaisen ja hänen kotimaassa olevan lähiomaisensa välillä.

Edustusto välittää tietoja ulkoasiainministeriölle kriisialueella olevista 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuista henkilöistä ja kriisitilanteen kehittymisestä.

Ulkoasiainministeriö tai edustusto voi harkintansa mukaan tiedottaa tietyille alueelle matkustamista, siellä oleskelua tai alueelta poistumista koskevista olosuhteista.

18 §

Yhteydenpito ja tiedon välittäminen

Edustusto voi avustaa mahdollisuuksien mukaan kriisitilanteessa tai sen uhatessa välttämättömässä yhteydenpidossa 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön ja hänen kotimaassa olevan lähiomaisensa välillä sekä välittää tietoja ulkoasiainministeriölle kriisialueella olevista 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Edustusto voi välittää tietoja kriisialueella olevasta edustusta vailla olevasta Euroopan unionin kansalaisesta ja kriisitilanteen kehittymisestä sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse.

Ulkoasiainministeriö tai edustusto voi harkintansa mukaan tiedottaa tietyille alueelle matkustamista, siellä oleskelua tai alueelta poistumista koskevista olosuhteista.

19 §

Vapautensa menettäneen välitön avustaminen

Jos edustuston toimipiirissä rikoksesta epäiltynä pidätetty, vangittu tai muulla tavoin vapautensa menettänyt taikka vapausrangaistusta suorittava 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö (*vapautensa menettänyt*) pyytää, on edustuston viipymättä otettava yhteyttä häneen.

Vapautensa menettäneen pyynnöstä *tieto vapauden menetyksestä välitetään hänen lähiomaiselleen tai muulle nimetylle henkilölle*, hänen luonaan vieraillaan mahdollisuuksien mukaan ja häntä avustetaan tarpeen mukaan oikeusavustajan ja muun paikallisen lainsäädännön mukaisen oikeusavun sekä tulkin saamiseksi.

19 §

Vapautensa menettäneen välitön avustaminen

Jos edustuston toimipiirissä rikoksesta epäiltynä pidätetty, vangittu tai muulla tavoin vapautensa menettänyt taikka vankeusrangaistusta suorittava 2 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu henkilö (*vapautensa menettänyt*) pyytää, on edustuston viipymättä otettava yhteyttä häneen.

Vapautensa menettäneen pyynnöstä edustuston virkamies voi vierailla hänen luonaan mahdollisuuksien mukaan ja avustaa häntä tarpeen mukaan oikeusavustajan ja muun paikallisen lainsäädännön mukaisen oikeusavun sekä tulkin saamiseksi.

23 §

Kuolemantapauksesta ilmoittaminen

Jos edustusto on saanut ilmoituksen toimipiirissään kuolleesta 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöistä, edustusto ilmoittaa kuolemantapauksesta ulkoasiainministeriölle *Tieto kuolemantapauksesta välitetään myös vainajan lähiomaiselle tai muulle läheiselle henkilölle, jonka henkilöllisyys ja olinpaikka ovat*

23 §

Kuolemantapauksesta ilmoittaminen

Jos edustusto on saanut ilmoituksen toimipiirissään kuolleesta 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöistä, edustusto ilmoittaa kuolemantapauksesta ulkoasiainministeriölle.

kohtuudella selvitettävissä.

24 §

Vainajan hautaaminen, tuhkaaminen ja kotiuttaminen

Edustusto voi ryhtyä toimenpiteisiin vainajan hautaamisen, tuhkaamisen tai Suomeen kotiuttamisen järjestämiseksi lähiomaisen pyynnöstä.

Jos vainajan lähiomainen ei huolehdi vainajan hautaamisesta, tuhkaamisesta tai Suomeen kotiuttamisesta, edustusto ottaa yhteyttä paikalliseen viranomaiseen vainajan hautaamiseksi tai tuhkaamiseksi paikallisen käytännön mukaisesti.

24 §

Vainajan hautaaminen, tuhkaaminen ja kotiuttaminen

Jos vainaja on 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, edustusto voi ryhtyä toimenpiteisiin vainajan hautaamisen, tuhkaamisen tai Suomeen kotiuttamisen iäriestämiseksi lähiomaisen pyynnöstä. Jollei vainajan lähiomainen huolehdi vainajan hautaamisesta, tuhkaamisesta tai Suomeen kotiuttamisesta, edustusto voi ottaa yhteyttä paikalliseen viranomaiseen vainajan hautaamiseksi tai tuhkaamiseksi paikallisen käytännön mukaisesti.

Jos vainaja on edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen, edustusto voi ryhtyä toimenpiteisiin vainajan hautaamisen, tuhkaamisen tai toiseen valtioon kotiuttamisen järjestämiseksi sen jäsenvaltion viranomaisen pyynnöstä, jonka kansalainen vainaja on.

Jos Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen, jonka kansalainen vainaja on, ei kohtuullisessa ajassa pyydä tai ryhdy itse hoitamaan vainajan hautaamista, tuhkaamista tai kotiuttamista, edustusto voi ottaa yhteyttä paikalliseen viranomaiseen vainajan hautaamiseksi tai tuhkaamiseksi paikallisen käytännön mukaisesti.

39 a §

Korvausvastuu

Ulkoasiainministeriö voi velvoittaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön, joka on saanut konsulipalvelua toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta, korvaamaan ulkoasiainhallinnolle konsulipalvelun antamisesta aiheutuneet kustannukset.

Ulkoasiainministeriön on päätöksellään vahvistettava korvauksen määrä. Päätös on annettava tiedoksi todisteellisella tiedoksiantolla. Todisteellisesta tiedoksiannosta säädetään hallintolain (434/2003) 60 §:ssä.

Korvauspäätös on suoraan ulosottokelpoinen. Saatavan perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetusta laisesta (706/2007). Saatava voidaan kuitenkin jättää perimättä, jos henkilö, jolta se olisi perit-

tävä, on varaton, tai perimättä jättämiseen on muu erityinen syy.

Ulkoasiainministeriö tai edustusto voi velvoittaa edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen, joka pyytää konsulipalvelua, takaisinmaksusitoumuksella maksamaan konsulipalvelusta aiheutuvat kustannukset takaisin sen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalainen hän on.

Ulkoasiainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä takaisinmaksusitoumusta koskevasta lomakkeesta.

40 a §

Kuulemisvelvollisuus

Ennen konsulipalvelun antamista edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle, edustuston tai ulkoasiainministeriön on kuultava sen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista, jonka kansalaisesta on kyse.

Jos edellä 1 momentissa tarkoitettu kuuleminen ei asian kiireellisyyden vuoksi ole mahdollista, on kuuleminen toimitettava heti, kun se on asian vaatimien välttämättömien ja kiireellisten toimenpiteiden jälkeen mahdollista.

40 b §

Siirtämisvelvollisuus

Ulkoasiainministeriön tai edustuston on siirrettävä edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen konsulipalvelun käsittely sille Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka kansalainen kyseinen henkilö on, jos kyseisen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen käsittelyn siirtämistä pyytää.

Ulkoasiainministeriön tai edustuston on lopetettava konsulipalvelun antaminen heti, kun sen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka kansalaisesta on kyse, vahvistaa antavansa konsulipalvelua kyseessä olevalle henkilölle.

41 §

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä 37 ja 38 §:ssä säädetään tietojen saamisesta ja luovuttamisesta, ulkoasiainministeriöllä ja edustustolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tietoja muulta viranomaiselta, yhteisöltä tai henkilöltä ja luovuttaa tietoja Suomen tai vieraan valtion viranomaiselle tässä laissa tarkoitettuihin konsulipalveluihin antamiseksi, kun se on välttämätöntä asianomaisen hengen, terveyden taikka fyysisen tai psyykkisen hyvinvoinnin kannalta.

41 §

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä 37 ja 38 §:ssä säädetään tietojen saamisesta ja luovuttamisesta, ulkoasiainministeriöllä ja edustustolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tietoja muulta viranomaiselta, yhteisöltä tai henkilöltä ja luovuttaa tietoja Suomen tai vieraan valtion viranomaiselle tässä laissa tarkoitettuihin konsulipalveluihin antamiseksi, kun se on välttämätöntä asianomaisen hengen, terveyden taikka fyysisen tai psyykkisen hyvinvoinnin kannalta.

Ulkoasiainministeriön ja edustuston on salassapitosäännösten estämättä annettava Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä tälle kaikki sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä konsulipalvelun antamiseksi 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle.

Jos edustusta vailla oleva Euroopan unionin kansalainen pyytää konsulipalvelua Suomen edustustolta, taikka edustustolle ilmoitetaan kyseisen henkilön hädänalaisesta asemasta, on ulkoasiainministeriön ja edustuston annettava salassapitosäännösten estämättä sille Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselle, jonka kansalaisesta on kyse, kaikki tiedot, jotka ovat välttämättömiä konsulipalvelun antamisen kannalta.

Edustuston ja ulkoasiainministeriön on helpotettava edustusta vailla olevan Euroopan unionin kansalaisen ja hänen kansalaisuusvaltionsa viranomaisten välistä tiedonvaihtoa.

41 a §

Yhteydenpito

Toisen Euroopan unionin jäsenvaltion antaessa konsulipalveluja 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle, edustusto tai ulkoasiainministeriö vastaa tarvittavista yhteydenotoista konsulipalvelunsaajan perheenjäseniin taikka muihin henkilöihin ja viranomaisiin, joita asia koskee.

41 b §

Tilapäisen matkustusasiakirjan myöntäminen tietyissä tilanteissa

Tilapäisen matkustusasiakirjan myöntäminen tietyissä tilanteissa:

Edustusto voi myöntää tilapäisen tilapäisen matkustusasiakirjan 2 §:n 2 momentissa tarkoitettulle edustusta vailla olevalle Euroopan unionin kansalaiselle, jos tämän passi on kadonnut, varastettu tai tuhoutunut taikka tilapäisesti ei ole saatavilla. Lisäksi tilapäisen matkustusasiakirjan myöntäminen edellyttää sen jäsenvaltion viranomaisen hyväksymisen, jonka kansalaisesta on kyse.

Ulkoasiainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tilapäisen matkustusasiakirjaa koskevista lomakkeista.

Tämä laki tulee voimaan ... päivänäkuuta 20...